

๖๒๐
วิจารณ์เรื่องตำนานเสกกา

พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

และ

๖๑๐
ระเบียบการเล่นตำนานเสกกา

พระนิพนธ์สมเด็จพระยาตำราภิรมย์

พิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

รองอำมาตย์ตรีวัฒน์ กาญจนพบุ

ณ เปรุวัดประยูรวงศาวาส

๖๒๐
วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๓

คำนำ

นายสรุท กัญจนพบ ได้มาแจ้งความประสงค์
แก่เจ้าหน้าที่แผนกคนคจากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
กรมศิลปากร ว่า ประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง วิจารณ์
ตำนานเสภา พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุ-
วัดติวงศ์ และเรื่องระเบียบการเล่นตำนานเสภา พระนิพนธ์
สมเด็จพระยาตากวกราชานุภาพ รวม ๒ เรื่อง เพื่อแจก
เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์ตรี
จสมน กัญจนพบ ผู้เป็นบิดา กำหนดงานวันที่ ๑๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๐๑ ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส กรมศิลปากร
ยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

วิจารณ์ตำนานเสภา เป็นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงวิจารณ์ตนร่าง
เรื่อง ตำนานเสภา ของสมเด็จพระยาตากวกราชานุภาพ
ตำนานเสภาที่พิมพ์ไว้ในหนังสือเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
ฉบับหอสมุดแห่งชาติจัดพิมพ์ ส่วนเรื่องระเบียบการเล่น
ตำนานเสภา เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตากว

ราชานภาพ ทรงนพนรชนเพื่อให้ทราบเคาคความจำ การ
เดินเล่นภานน โน้ดมัยแรกเริ่ม คอด้มัยกรงค์รือยชยานน
ได้เดินกันมาอย่างไร

กรมศิลป์ากรขออน โมทนาทุกศตบญุราศ์ทกษณานุปทาน
ซึ่งเจ้าภาพได้บำเพญชุทศ์แค ร่องอำมาตย์ตรี จดมน
กาญจนพบุ และได้พมพหนังสืออนแจกเบนวทยาทาน ขอ
ทุกศตทงปองจงเป็นบัจจยได้รมตั้ง ให้ ร่องอำมาตย์ตรี
จดมน์ กาญจนพบุ ประดับอิฐคุณมณญผลโน้ดมัยปราชภพ
ทุกประการ เทชญ.

กรมศิลป์ากร

๕ ธันวาคม ๒๕๐๑

๐ ๑๒๑ ๑
พระรองอำมาตย์ตรีวธมน จูฑะวาทุณโน กาญจนพบ

รองอำมาตย์ตรี วรฉน กาญจนพย
ถ่ายภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

ประวัติสังเขป

หลวงพ่อดำ (รองอำมาตย์ตรีจวนพ) เกิดเมื่อจวนพ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม พ.ศ. ๒๔๒๖ บิดาชอเผือก มารดาชอแถม มีพี่น้องรวมบิดามารดา รวม ๓ คน คือ นางหลิน ไต่พด บิด หลวงพ่อ และนายจวนพ (ถึงแก่กรรม) พนเพ็ญอยู่ตำบลบางตะนาวศรี (บ้านหม้อ) ซึ่งเคยจวนเป็นตำบลจวนใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

จวน บิดาได้พาไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบรมวงศ์เธอ กรมขุนศรีราชวงศ์ ประชานศาสดาธิราช ต่อมา หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์ ศรีราช ไอรตองค์ใหญ่ของเสด็จในกรมได้ขอตัวหลวงพ่อกำราชการในกรมปลัดบาญชี ทหารเรือ กระทรวงทหารเรือสมณน จนกระทั่งได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์ตรี ตำแหน่งผู้ช่วยนายเวร เกบ ออกจากราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ พร้อมกับ หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์ ศรีราช ต่อมา ขุนเค็ญรัฐวิทย์ หัวหน้าแผนกแบบเรียน กรมศึกษาธิการ ได้มาขอร้อง ให้ไปช่วยควบคุมและปรับปรุงกิจการในตำแหน่งผู้จัดการ

โรงพิมพ์วัดสังเวช (ปัจจุบันเป็นโรงพิมพ์คุรุสภา) หาดวงษ์พอ
ได้ดำเนินการปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ภายในโรงพิมพ์จน
กระทั่งกิจการและฐานะของโรงพิมพ์ได้ดีขึ้นเป็นปกติ
แล้วท่านก็ขอลาออก

ระหว่างนั้น หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์ ศิริธวัช ได้เป็นสมุห
เทศาภิบาล ลำเนาไรราชการมณฑลอยุธยา ได้ให้คนมาตาม
ไปรับราชการกับท่านอีก ในตำแหน่งนายตรวจสำรับประจำ
มณฑล ซึ่งเป็นที่ตำแหน่งราชการครั้งสุดท้าย ครั้นเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๔ ด้วยความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และ
เบื่อหน่ายต่อเพศฆราวาส ท่านจึงได้เขียนใบลาออกทั้งใ
ฉน ทพกและเตนทางกลบกรงเทพฯ เพื่ออุปถัมภ์เป็นพระ
ภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่วัดกุหาฬวรวรค เมื่อวันท ๒๗
กรกฎาคม ๒๔๗๔ โดยพระครูเมตตาวินหารี (สุมยพน))
เป็นพระอุปัชฌาย์จารย์

ครั้งแรกเจ้าพรรษาอยู่ที่วัดโบสถ์ ตำบลบางแวก ก
พรรษา และในพรรษาที่ ๒ พระครูเมตตาวินหารี (ปัจจุบัน
พระเมตตาวินหารี) เจ้าคณะหมวด ได้ขอรับรองให้ช่วยบูรณะ
วัดของศาลางาม ซึ่งมณฑลภาพเป็นวัดร้าง ในตำแหน่ง

เจ้าอาวาส ท่านจึงย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดทองศาลางาม
 ตลขตมาจนถึงแก่มรณภาพด้วยโรคหัวใจ เมื่อวันชน ๑๕ คา
 เดือน ๖ ปีระกา ตรงกับวันจันทร์ที่ ๓๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐
 อันเป็นวันวิสาขบูชา เวลา ๐๐.๒๐ น. สิริรวมอายุได้ ๗๕ ปี
 อุปถัมภ์เป็นพระภิกษุได้ ๒๗ พรรษา

ได้ทำการสมรสกับเขยน อินทวิชะ บุตรจางวางชั้น
 อินทวิชะ จางวางมหาดเล็กในกรมขุนศรีวิชัยสังกาศ เมื่อ
 วันที่ ๓๓ สิงหาคม ๒๔๕๘ มีบุตรธิดารวม ๓๓ คน เป็นหญิง
 ๕ คน ชาย ๒๘ คน คือ

๑. หญิง ชื่อ สุวรรณ กาญจนพบุ (ถึงแก่กรรม
แล้ว)
๒. หญิง ชื่อ สวัสดิ์ กาญจนพบุ
๓. ชาย ชื่อ ทวี กาญจนพบุ
๔. หญิง ชื่อ อุดม กาญจนพบุ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๕. ชาย ชื่อ สวัสดิ์ กาญจนพบุ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๖. หญิง ชื่อ อรสม เศรษฐบุศ

๗. หญิง ชอ พงศ์ประภา กาญจนพบ
๘. ชาย ชอ เรืออากาศเอก โอภาต กาญจนพบ
๙. ชาย ชอ จิตต กาญจนพบ
๑๐. ชาย ชอ เตชา กาญจนพบ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๑๑. ชาย ชอ สุรทนต์ กาญจนพบ

และได้เกิดบุตรชดากับภรรยาชื่อนอก เป็นหญิง ๕ คน
ชาย ๓ คน คือ

๑. หญิง ชอ จำเวญ แจ่มยงค์
๒. ชาย ชอ สุรต์ กาญจนพบ
๓. หญิง ชอ จำเนียร กาญจนพบ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๔. หญิง ชอ ระเบียบ ทากู
๕. หญิง ชอ ร.ค. ปราณต์ กาญจนพบ
๖. หญิง ชอ ล้าคร สัมบูรณ์

รวมบุตรชดาทงต้น ๑๗ คน ถึงแก่กรรมแล้ว ๕ คน
เหลือ ๑๒ คน เป็นชาย ๕ คน หญิง ๗ คน

ในระหว่างที่เจ้าพระยาทวดทองคำดางาม ท่านได้ทำ
การบูรณะปฏิสังขรณ์วัด จากสภาพที่ต้อกหักพัง และเติม
ไปด้วยรกรกฏ ให้กลายเป็นวัดขึ้นมาอีกครั้งด้วยการ
กั้นทางเข้า ซ่อมและสร้างถนน สะพาน กุฏิ หอฉัน ฯลฯ
ตลอดจนรวมมอภบทางอาเภอภาษีเจริญ และเทศบาลนคร
ธนบุรี สร้างโรงเรียนชนเมือ พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งเจริญรุ่งเรือง
เป็นสถานศึกษา ประจำอำเภอในปัจจุบัน

ท่านสำเร็จวิบัติส่นาธุระ โดยเรียนต่อจากบิดา และวิสัย
อนัน ได้ประจำอยู่กับท่านตลอดมา แม้อาเจ้านายจะชบเพียง
ให้รับราชการตำแหน่งต ๆ ในสมัยนั้น ท่านก็หาต้องการไม่
พอได้ โอกาสท่านจึง ออกบวชทันที แม่เจ้านายจะมา
อ้อนวอนเท่าใดท่านก็ไม่ปรารถนา ท่านได้ปฏิบัติกิจทาง
ศาสนาได้ขาดคบกพร่องตลอดอายุชยของท่าน ส่นม
ในด้านการปฏิบัติทางวิบัติส่นานนทุก ๆ ปีที่ออกพรรษา
ท่านจะออกขุดงค์ไปนมัสการปูชนียสถาน ณ ที่ต่าง ๆ มีได้
ขาด นอกจากนั้น ท่านยังได้ช่วยเหลือชาวบ้านในระแวกนั้น

และต่าง ๆ ที่ช่วยการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ตามแบบ
เวชแพทยแผนโบราณ รวมทั้งทางจิตยาคุณ จนเป็นที่เคารพ
นับถือของบุคคลทั่วไป ท่านได้ปฏิบัติคุณประโยชน์อันเป็น
สาธารณกุศลต่าง ๆ เสมอต้นเสมอปลายมามิได้ขาด คึงนั้น
เมื่อตั้งมูลนิธิสงเคราะห์ จึ่งเป็นที่อาศัยแก่บุตรหลานคนตาบอด
ด้านศิษย์ของท่านเป็นอย่างยิ่ง

บุตรและธิดา

สิ่งที่ไม่ตาย

เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพ พระภิกษุ ฐิตวฑฺฒโน
รของอำมาตย์ตรี วัฒน กายูจนพบ กำหนดวันที่ ๑๕ ธันวาคม
๒๕๐๑ ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญ
บุพเพตบัต เพื่อยุติทุกข์สงเคราะห์พระภิกษุ ฐิตวฑฺฒโน ด้วย
ดวงใจแนบเนื่อง ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม การกุศลครั้งนี้
แสดงให้เห็นว่า ความดีของผู้มรณภาพยังอยู่กับเจ้าภาพ
ครบถ้วน จึงเตือนใจให้ท่านผู้มรณภาพ

การที่คณะเจ้าภาพได้ปรารถนาอุปการคุณของพระภิกษุ
ฐิตวฑฺฒโน แล้วร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลเป็นสาธารณกิจ
ไม่เกินความจริง เพราะผู้มรณภาพย่อมมีความดีควรจะ
อ้างถึงเป็นพยานได้

ก่อนแต่พระภิกษุ ฐิตวฑฺฒโน จะอุปสมบท ปรากฏว่า
เป็นข้าราชการมาก่อน งานของท่านเป็นที่พอใจของเจ้านาย
เพราะความรอบรู้กิจการและประกอบด้วยสุจริตธรรมเป็น
อย่างดี สมัยก่อนคนบ่ประพฤติดีสุจริตธรรมมาก เพราะ

พิจารณาความตกลอนด้วยกยของ ผู้มีความดีประกอบด้วย
ศีลธรรมแล้ว จะเห็นพวกพ้องหรือพวกใครก็ได้ ย่อม
ได้รับการยกย่องเทากัน เพราะถือความดีเป็นสำคัญในอัน
ยกย่องส่งเสริม ผู้ใหญ่ก็มีแต่เอาความดีและอำนาจของตน
ปกครองช่วยเหลือนทรชนให้เดือด แต่ยอมยกย่องคนดีชม
คนชั่ว พระภิกษุ สิวะทุมโผ เป็นข้าราชการที่เจ้านาย
โปรดปรานมาก แต่ครั้นจะได้ติดต่อไปกลับหลบหนีด้วยการ
ตาอุปถัมภ์ คงหน้าหากความดีและความสงบในสังคมเพศ

เพราะเมื่อเป็นคดีหึงหึงสนใจในศีลธรรมมากอยู่แล้ว
ครั้นเข้ามาบวชก็ไม่เป็นปัญหาในการที่จะประพฤติธรรม
ปฏิบัติให้บริสุทธิ์ กตบศกษาพระธรรมวินัยให้ประณีต
ซนออก การอุปถัมภ์หม่อมได้มุ่งบวชเพื่อเดียงชีพ แต่บวช
เพื่อปฏิบัติ ฉะนั้นจึงปรากฏว่า ไม่เป็นผู้ประพฤติธรรมสัก
จะพึงรังเกียจในค่านธรรมวินัย เพราะท่านสนใจคอกกรรม
ฐาน ได้พยายามจนเกิดผล คดีหึงหึงและบรรพชิตทุกคน
เมื่อได้สนใจปฏิบัติธรรมแล้ว ย่อมเป็นผู้ตาเห็นเพื่อค่าความ

ส่งทุกคน เห็นใจแต่ผู้ปฏิบัติเพื่ออามิส มุ่งจิตเพื่อลาภ
สักการะ แต่พระภิกษุ สุจิตฺตมโน ระวังระอย่างนพ ตงมพ
ในปฏิปทาเพื่อเป็นทางส่งบกาย วาจา และใจ ดำรงเพศ
อยู่ในสมณวิสัยด้วยการปฏิบัติธรรม จึงปรากฏว่าเป็น
ทศคารพนบถของภิกษุสามเณรและประชาชนเป็นอันมาก
เมื่อท่านจากไปก็อาลัยถึง จนความจริงท่านจากไปแต่
ร่างกาย ส่วนความคิดของท่านที่เดิมแก่ญาติมิตร บุตรธิดา
ยังแนบสนิทอยู่เสมอ งานฌาปนกิจศพเกิดขึ้นเพราะบุญคุณ
ของผู้มรณภาพยังปรากฏ อยู่แก่ผู้ทเเองกนเมื่อยังไม่ตาย
จึงยกคุณชื่อนานมาเป็นประมุขของท่าน ความคิดทว่า
“สิ่งที่ไม่ตาย” เพราะยังปรากฏแก่ใจของผู้ระลึกถึงอยู่
เนื่องนตย

ญาติมิตร “ศิษยานุศิษย์” ระลึกถึงความจริงของ
อริยาศัยที่ตนอยู่ไม่ได้ จึงร่วมใจกันชวนชวายบำเพ็ญ
ทักษณานุปทาน เพื่อเชิดชูพระคุณของพระภิกษุสุจิตฺตมโน
อันเคยมีแก่ตนให้ปรากฏว่า เป็นพระภิกษุผู้ทรงพระธรรม

อัญญาเคารพนบถอโนพระพุทชศาตนารบหนงทคอรแกคความ
เคารพนบถออย่างตั้ง แลธทานผนกกคอรเพนคจออย่างอนค
โนคานปฏอบคตามคตธรรมโนพระพุทชศาตนาคด้วย
ขอให้อานิสงสผลครงน จงเพมพูนอิฐผตใหแก
พระภิกษุฐิตจทุกมโน สมนคอรแกคคิโนสมนปรายภพ
สมนเจตนาหวง เทอญ.

พระธรรมวโรดม

วัดพระเชตุพน พระนคร

๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๑

ความดีเด่นอันเทอดเกียรติ

มีภาษิตอันจับใจที่ควรนำมาฝาก ปราบกฏในอุปสา-
พหิกษาคถกทุกนินาตว่า สัจจะ ความจริง อหิมะ ความชอบ
อหิสา ความไม่เบียดเบียน สันญญะ ความระวัง ทมะ
ความฝกฝน รอม & ข้อ มีอยู่ในบุคคลใด อารยชนทั้งหลาย
ย่อมต้องเสพกบหาบุคคลนั้น และสัจจะจะเป็นตนของเขา
เป็นขอพามาตรกรมในโตก

พระรองอำมาตย์ตรี วัฒน วิถีธรรมโน กาญจนพบุ
มีปกคอยู่ ณ วัดทองศาลางาม เป็นนามพระทชาในบ้านใน
ตำบลบางจากเรียกกัน ด้วยถ้อยคำยกย่องสรรเสริญว่า
หลวงพ่อพน ขาพเจ้ารุ่งกมานานนี้ แต่สมัยก่อนสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ เพราะญาติและบุตรชายของท่านบางคนได้
มาบรรพชาอุปสมบทและศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนัก
พระเดชพระคุณ เจ้าคุณพระอุดรคณาวารักษ์ แห่งวัดพระ-
เชตุพน พระนคร ขาพเจ้าเคยไปมาหาสู่หลวงพ่อจนคุ้นเคย
พอจะอ่านอธิบายคัยความเป็นไปของท่านได้ ท่านเป็นพ่อบ้าน

ที่ตระเคห์สถานบ้านเรือนออกบวชในพระพุทธศาสนา ด้วย
ศรัทธาปสาทะแท้จริง ไม่มีสิ่งไรในฆราวาสจักขาดตก
บกพร่อง มทอัยอาศัย นภรรยา มบุตรหญิงบุตรชาย
มเจา นายเบณฑพวงพร้อม แตะเมอถงคราวกยอมน้อยตั้ง
เมอบวชเป็นพระแล้ว ได้ศึกษาพระธรรมวินัยพอรักษา
ตัวรอดคามวิสัยของผู้สูงอายุ เมื่อวันเดือนปีล่วงไป ๆ จะ
ล่วงไปช้านานสักเท่าไร ห่อนได้กำหนดประมาณ สัมภาร
วัดทองคำตางามถึงมรณภาพ หนาที่อนนวางตง พระ
ผู้ใหญ่ที่ตรงอายุพรรษามากไม่ม ในวัดนั้น จะมกแต่
หลวงพ่อรูปเดียวเท่านั้น ชาวบ้านแต่ระชาวจิตมูใหญ่ผู้น้อย
เห็นพร้อมกัน ลงมตยกหลวงพ่อบนเจ้าอาวาสปกครอง
วัดทองคำตบมา ท่านดำเนนการปกครองดี ปฏิบัติตามคำสั่ง
ของท่านเจ้าคณะได้เรียบร้อย ประพฤติคด้อยตามอชยาศัย
เดิม ตั้งเสรมวิทายฐานพระภิกษุสามเณรตลอดถึงกุลบุตร
ให้สูงดี มนุชาความรุพอเพียงแก่ฐานะ เหมาร่อมแกวระยะ
บากบั่น ท่านมปฏิบัติตามมโนคำสอนพรหมจรรย์ ประพฤติ
กายวาจาใจเรียบร้อยตั้งบรรจงตามแบบฉบับของอุปถัมภ์

บุคคล ที่เต็มใจพระพักต์พดพิทุชเจ้าทรงยกย่องครีดี
สรรเสริญ โดยเหตุที่ท่านเจริญตามรอยของนักปราชญ์
จึงปรากฏเป็นผู้สามารถในเชิงปกครอง เพราะประพฤติ
ข้อสัตย์ตรงตามความจริงใจ กตเวทิต เจรจาด้วยคำหรือ
ทำกิจการไร ๆ ย่อมเป็นไปตามความจริงใจ ไม่ประพฤติ
ให้เสียความจริง และไม่ละทิ้งสิ่งชอบประกอบความดี กษ
ทรงไมตรีจิตสนิทสนมต่อบุคคลทั้งหลาย ทั้งฝ่ายชาวบ้าน
และชาววัด ปฏิบัติคนโดยไม่เบียดเบียน มจคชุมชนเป็นสุข
ไม่คิดจะให้ทุกข์ โทษความเสียหายแก่ใคร แม้ใครเห็น
ใครได้รับทุกข์ภัย ย่อมมีใจสงสาร พยายามช่วยเหลือ
เกอูกอดตามสามารถ เพื่อให้พ้นพ้นจากอำนาจแห่งทุกข์
ได้รับความสุขตามสมควรแก่ฐานะและกำลัง ประกอบ
กับคอยระวังระไวมิให้เกิดความเสียหายจนในหน้าที่ มุง
ประพฤติความดี โดยกิริยาสุภาพเรียบร้อยจนปรากฏผล
รู้จักฝึกฝนจิตใจให้ประกอบด้วยคุณธรรมเช่นนุ และ
กตยาณธรรมอันเป็นสาระล้วนอันสมควรปวทยาเป็นคุณ ซึ่งจัก

เป็นเครื่องอุดหนุนคนให้ประดับดูประโยชน์แบบของหน้า
รักษาความตอมน้อยอยู่แล้วให้คงสภาพเช่นเดิม ต่อเติม
ตั้งเสริมและเสาะหาอบรมความดี ทวยไม้มให้เกิดชนอันดี
กำลัง คุณธรรมทั้ง ๕ มีความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจเป็นต้น
มีในบุคคลใดบริบูรณ์ดี ย่อมจรรโลงบุคคลนั้นให้เป็นท
พอใจนิยมคบหาของประชุมชนทุกชน โดยวางใจได้ทุกเมื่อ
เพราะเชื่อได้ว่าคงไม่ประทุษร้ายใคร ให้เดือดร้อนรำคาญจิต
มุ่งประกอบกิจเพื่อ ให้สังคมสัมฤทธิ์ผลสำเร็จเป็นทศ
พระจอมพรองอำมาตย์ตรี ศรีสวัสดิ์ เจริญด้วยคุณธรรม
ความตอมนุ่งเตน ควรเห็นเป็นเนตติของอนุชนคนรุ่นหลัง
เพราะได้สั่งสอนอบรมคน ในคุณธรรมนาพาประการเต็มอมา
แม้ในที่สุดถึงชราถึงชงความดับ ร่างกายก็ดับตายดับไป
เท่านั้น กุศลชงนร ความตออบรมไฉยงปรากฏอยู่เนื่องนิตย์
หมู่ญาติได้โศกมิตรสหายและวิสาสะรักชง คนผู้เคารพ
นับถอกุณเคย ยังเฮยปรารภระตถกถงมีเวณวาย ความดี
ชงว่าไม่ตายไปตามสังขาร ด้วยประการฉะนี้

คำไว้อาลัย

โคลง ๔

คุณพ่อใจตั้งนำ

พ่อ บเคยนันทา

ท กนทนทรา

รัก ใครใครฝังเชื้อ

ของ กนของจะไร

วงศ์ เม่าเหตาศิษย์เจอ

ตระ หนุกแนหากเหตอ

กุด กอเมตดาใจ

อาจารย์ เนรพระทง

ค ชาวแตะกศต

ของ จรงทนาคน

ศิษย์ ทานเคยตองใช้

จนเจอแนะบอกให้

ยามวางเรยนกम्मฐาน

รู้ใจไซ้แบกหาม

เพียงเพื่อนาออกใช้

คงคา

พราเพื่อ

หางาย

มนแมนหดกหิน

เหตอเพื่อ

แบ่งให้

เบนเนา

ทวทงบริเวณ

ปวงชน

บอกไซ้

ตั้งวาง

สั่งให้บริบูรณ์

รณาน

คอใจ

เหมอนอน

เมอโกดสนดม

ภาพ (ยานี่ ๑๑)

หลวงพ่อดอนตั้งไว้

หนึ่งแม่เมตตามี

หนึ่งหนวดของตงศต

พานพบตั้ง โดยยัง

หากนั่งทางกสิณ

หรือว่าอาทศยแด

เพราะว่าหากเพ่งสูง

เหตุผลคอดวงศา

อีกหนึ่งท่านสอนให้

เซมเจบ โดยบังเอิญ

สัญญาผู้ฝึกแห่ง

ฉันนี่ไม่ครณา

ทางพระท่านสอนไว้

ดูกายตรวดจจา โย

นั่งทางในอย่าอดคิด

คือสัจโลกให้ลูชชิง ฯ

เพ่งพจนให้จริง

คือขอดใจไม่บรอนแปร ฯ

พจนจนตจตกระแด้

ก็อย่ามองให้เดยคา ฯ

เนตรนูนสูงทำให้บัว

ไม่กดบเหตงเพราะ

ไปเกิน ฯ

ใช้ทางในยามฉุกฉิน

ใช้จิตเพ่งเบบอนัตตา ฯ

ทำปุ่นแดงละแสงทา

ยุบหรือแตกเป็นบุพโพ ฯ

ภาวนาไปด้วยพุทโธ

ลมออกเข้าคนละทาง ฯ

โคลง ๕

จากบนพจน ^๕ ศัพท์	คำทวาร
ปากบนพศ ^๕ ค่อไป	อย่าทอ
เห็นหมดทอ ^๕ สังขาร	ปรุไปรัง
บนกระตัก ^๕ แดขอ	ทอดทงกายเรา ฯ

โคลง ๔

จุมกเขา ^๕ เจาะไฉ	กลองกลม
แดทอ ^๕ เห็นเหมา ^๕ ระดม	ตงถา
ตั้ง ^๕ จน ^๕ กายเทศม	เหมือนทอ ^๕ แดนา
เรียก ^๕ ขอ ^๕ นาปาด	แมน ^๕ แท้ ^๕ ทางปราณ ฯ
พาน ^๕ โต ^๕ พอตั้ง ^๕ ให้	อย่า ^๕ รุ
ยอม ^๕ งั ^๕ เพ่ง ^๕ พิศดู	จะ ^๕ แจ่ง
คว ^๕ เรา ^๕ น ^๕ แห ^๕ ระ ^๕ ครุ	เอก ^๕ อ
เฉล ^๕ ย ^๕ ทอ ^๕ ไซ ^๕ เส ^๕ ก ^๕ แสร้ง	บ ^๕ ค ^๕ อง ^๕ ครุ ^๕ ต ^๕ อน ฯ

โกดงกอดอนนคหนอยน	ทวเขยน
ทงทรแตรเวษน	อยนอย
ทางพระเมอบอชเพียร	ปหงง แดนา
เคยนงภวานากอย	เรง ใหเจอตง
ผดพตาทกวชวยคา	เขนค
ไปรดหนอยมิไซริ	เกงกลา
เขยนเพอกตญน	ถงพอ
เบษอนนุตรณแหงชา	เพอ ใหยมนานง
วิญญาณหลวงพอยง	หนไต
บุญทตูกอูทคไป	แทบทาด
เพรารัจตไมอาตย	อยางยง
เตชระอานตงตนาจ	หนวง ใหพอเทอญง

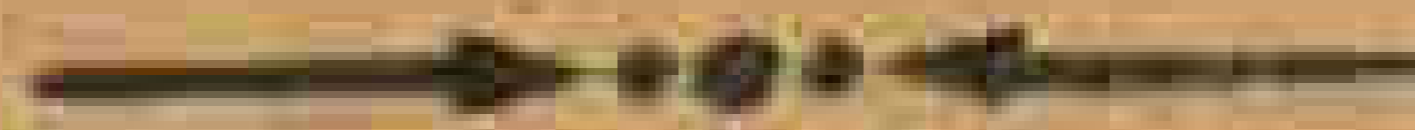
ทว กาญจนพบ

วิจารณ์เรื่องตำนานเสภา

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

๒๑

วิจารณ์เรื่องตำนานเสภา

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

พระวิจารณ์เรื่องตำนานเสภา เป็นฉบับปลัดจาก
“ต้นต้นต้นต้น” จึงแยกพิมพ์ไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก เหตุที่
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จะทรงพระนิพนธ์
เรื่องน โขนงจากเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ กรมการหอพระสมุด
วชิรญาณสำหรับพระนคร ตรวจชำระหนังสือเสภาเรื่อง
ขุนช้างขุนแผน สำหรับจะพิมพ์เป็นฉบับหอพระสมุดฯ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงรวบรวมเรื่องราว
ต่าง ๆ ขอนเอนงคดยเสภาและเรื่องขุนช้างขุนแผน มาทรง
เรียบเรียงเป็นตำนานเสภา^(๑) เพื่อจะพิมพ์ไว้ข้างคณหนังสือ
น ครนทรงเรียบเรียงเสร็จแล้ว ได้ทูลขอให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า

---

(๑) ตำนานเสภา นี้ เมื่อได้ทรงแก้ไขตามพระวิจารณ์ที่ทักท้วงของ
สมเด็จพระเจ้ากรมพระยานริศฯ แล้ว ก็ได้ทรงจัดนิพนธ์ขึ้นไว้เป็นหนังสือเสภา
ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๖๐

กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงช่วยตรวจตราทุกที
 ก่อนที่จะพิมพ์ สมเด็จพระเจ้าพวกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
 จึงได้มีลายพระหัตถ์ทรงวิจารณ์เรื่องตำนานเสภาหนังสือไป
 ถวาย ถึงฝ่าเฝ้าคือไปน

บ้านปลายเนิน กสของเศย

วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

กราบทูล กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทราบฝ่าพระบาท
 คำานานเสภาซึ่งปรุทธานให้ตรวจนั้น ที่ของสมเด็จพระ
 เพราะไม่มีหลักฐานอะไรเลย ทรงคุยกับเขาในคตวณนเอง
 มาประกอบบทความคาดคะเน ทำให้ปรากฏเป็นรูปร่างมี
 หลักฐานช่นใด แต่เกดากระหม่อมเห็นแตกต่างจากที่ทรง
 พระดำรับวาง ถึงจะหลุดถวายตงคือไปน

ขอคนทททรงส่งสัย ว่าขอ "เสภา" จะได้เขาจากดำเนา
 เพดงมีพาทย์มาใช้เป็นทงนของขบ ขอคนเกดากระหม่อมขอ
 ปรุทธานย่นย่นว่าไม่ใชเป็นแน่แท้ ไม่ใช่แต่จ่าเพราะดำนำ
 ไม่เหมือนกันเท่านั้น ยังไม่เห็นทงจ่าจะเป็นได้จ่าอย่างไรด้วย

เพราะแฉะยอนขมไปยิ่งเห็นทางห่างไกลกันออกไป เป็นว่า
 แฉะยอนนน พวงกรอง พวงบีพาทย์ และพวงเครื่องสาย ต่าง
 คนต่างเล่น ไม่ได้เล่นปนกัน คือบพาทย์ไม่ได้ทำรับรอง
 เครื่องสายไม่ได้ผสมกับพาทย์อย่างทุกอัน เพลงร้องของ
 พวกคนร้องมต่างหาก เป็นของเขาคัดขึ้น โดยอิสระ เพลง
 เก่าๆ ยังมีปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ พาทย์ยังไม่ใครทำรับ
 เช่น สมตถาด ซ้ำครวญ โดมนอก เบ็นคณ ยังมอญๆ
 ออกมาก ส่วนเพลงพาทย์นั้น พวกคนรับพาทย์เขาคัด
 ของเขาโดยอิสระเหมือนกัน เพลงที่ยังไม่ใครร้องกมอญ
 มากเหมือนกัน เช่น ล้ำซกากร ตรีรงค์ เบ็นคณ และอื่น ๆ ออก
 นอก เครื่องสายนั้นเถากระหม่อมมรณอย เพลงอิสระของ
 เขาทำรับรองเพลงเดียว เรียกว่า ทด ทเดินชอกกับเบ็นเขาจะ
 โยนต้องมอระวางขับไม้ การทคนะทางตามมาเล่นปนกัน
 ภายหลัง แรกทีพาทย์จะเดินกับรองกเพียงทาคณกนทอน
 ควออย่างเช่นละครเมือรองต้นบทแต่ ถึงเวลาเทศทเรียก
 เพลงนน เดมกเบ็นรองเหมือนกัน แต่รองภาษาม่า มให้
 ซ้ำชะชะคำ อะไรไปตามททเกิดจากโจรนเว้ง ภายหลัง
 แทรกคำเขาบาง เบ็นคาเกยวคนดูโดยมาก ดังว่า "ชะค้อย

คิงหงเห็น เจ้าอย่าสนเทห์ ว่าพจจะไม่รัก อนุรทของนาง
 เจ้าอย่าร้องไห้รา เป็นกรรมเจ้าพอย คอยคิงหงเห็นเอ๋ย
 ธรรม มนจกทนไม่ไหวเข้า เจ้าบพาทยก โดดเขาทำเพลงแทน
 จึงเป็นคนกน ถึงบทกรอง ถึงเพลงถบพาทยก ภายหลัง
 บพาทยกเขมเข้าไปคนในร้อง เรียกจารบรอน แต่เพลง
 ทรบรอนเกา ๆ เพอรองกบเพอบพาทยกผดกนไกล เช่นขำบี
 ไรราย เบบคณ คงทรงระดกเดาทาง ไดวามันไกลกนเพียงไร
 และไม่ได้รบเมอรองหมตทอนควย บพาทยกเข้าไปชวางอย
 กตาง คณบทรองแถบพาทยกรบ แถวดกคคช จึงสันคทา
 ภายหลังเจ้าบพาทยกอดคชม ทรบเนอให้เหมอนรอน เจ้า
 คนรอนกเคอง เขาเนอบพาทยกมารองบาง จึงไคเดนรบรอน
 กนกลมเกลยวไป คงจระยังทรงจำไค เช่นระบ่าดับท แต่
 กอนรอนไม่ได้รบบพาทยก พงจระมากครบกนเมอรชกาตท ๕
 คอนหงนเอง เกอบจระวาเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เป็นผประเคม
 กเห็นจะไค บพาทยกบเครของสำยกไม่ได้เดนดอยกน เพราะ
 เสียงคิงแถะเบบผดกนมาก เครของสำไคเขาคสอเสียง
 คนรอนกอน เพราะเสียงกถมเกลยวพอเขากนไค ภายหลัง
 เจ้าเครของสำจำเพลงบพาทยกไปเดม เจ้าบพาทยกจำเพลง

เครื่องถ่ายมาต่อ แลวกก็เลยเล่นไปด้วยกัน เพราะเหตุ
 ที่เดิมเบนด้ามคณเอย่างพรรณนามาแล้วนั้น กระทบของ
 เพลงจึงจัดเป็น ๓ อย่าง อายนเพลงร้อง อายนเพลงมโหรี
 อายนโน้ตเพลงบี่พาทย์ การขับเสภาขับกันมานานมา แต่พง
 จะมาขับติดต่อกับบี่พาทย์เมื่อในรัชกาลที่ ๒ ดังปรากฏ
 ในไหว้ครู เพราะฉะนั้นจะเกี่ยวของกับเพลงบี่พาทย์ไม่ได้
 เป็นอนชชาติ ต่างว่าถ้าหากทำนองจะเป็นอย่างเพลงเสภา
 ของบี่พาทย์ ก็เบ็ดเตล็ดของเบญจเบญจแทนน ถ้าจะคิดไปแล้ว
 น่าตั้งสัยว่าเพลงเสภาของบี่พาทย์จะได้ชื่อมาจากขับเสภา
 เดี่ยวก็ คอกคนขับเสภาแต่แรกชอบส่งเพลงนั้น บี่พาทย์
 ผูกจะรับก็เลยนตามไป ร้องอะไรก็ไม่ว่า เดี่ยวกันสำหรับ
 ขับเสภา ก็เลยเรียกเพลงเสภา เดี่ยวนี้ไม่มีใครตั้งแล้ว
 คนบี่พาทย์ชนผู้ใหญ่จึงจะตั้งได้

คำว่า เสภา จะแปลว่าอะไร ได้คิดแต่คนนึกแล้ว
 ยังไม่เห็นไม่พบเคย ที่มาน่าจะมาจากคำขับนเอง เช่นชื่อ
 ลักวา ก็เพราะร้องจนคนว่าลักวา คำนี้ก็แปลไม่ออก
 เหมือนกัน ร้องออกสร้อยก็ใคร่ชื่อมาจากบทแบบที่ว่า "มา

พบ ดอกกล้วยสวรรค์มาดัย " ซอเพลงเก่า ๆ ก็มักได้จาก
 บททรงของพระองค์ เช่นเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน ก็ได้จาก
 บทเรื่องสุวรรณหงส์ว่า " เจ้าพราหมณ์พจนาศ์หัวแหวน
 งามประดับกับแผ่นภษา " เป็นคน คางว่า เสภา บางทีจะมี
 โผคนคางหัวครุฑ์ด้นเยี่ยนพ " ประกอบกับอะไร ให้เป็น
 ถ้อยความได้ดังกล่าอย่างหนึ่ง แต่ความเห็นนึกเป็นแต่เทียบเคียง
 เท่านั้น จะเอาเป็นเหตุกนไม่ได้ ตกตงเป็นขับเสภา ทำไม
 จึงเรียกคางนบนอนขมขังไม่ว " มีคนพยายามแปลลัทธิว่า ว่า
 ลัทธิว่า กมว่า ลัทธิว่าท กม " ไม่ได้ตงเนื้อเห็นคางยทงน
 ถ้าจะเล่นแปลกนอย่างน " เสภาจะแปลบ้างว่า โสภา ว่า
 คางาม คางต กัสนทกงานนเสี่ยอก

ทนจะทุดคางเห็นตงนขงทรงอนจณยใหม่ตเห็นคางของขับ.
 เสภา ว่ามาจากเดานทานนถกคองแท้จริง แต่ทตรงแยกจา
 ทนบกตอนมาจากคางตงนงต้อนน " ไม่เห็นคางยพระคารอก
 เห็นวาทนงต้อนนเบททคองทลัด " เมื่อกความเจริญบงเกิด
 เตมทแดง " เสภาเตมเบทเดานทานน " ยงนเดานทานนง
 บพาทยอยเบทเพอน ทองเรองกเบทเรองอะไรทชนๆ ตงทาย

กนกเป็นกตอนต์ครองตำตั่งเช่น "หมาจวมันเขาของเจ้าไป
 พลอหอกไตพแตกทัพแตก" แดงบพาทยกรบ แดงเคมเห็น
 จะไม่ไ้รับบพาทย์ คนร้องเดินเฉย ๆ อย่างเคยอกบตทตรง
 พระตำรับว่า เดี๋ยวเคมคงเบนกตอนแต่ท้อคณูเป็นของ ๆ
 ธรรม แดงคนงวากตอนเชยวชาญหนักเขา กตเคยคนเบน
 กตอนเคยทงเวอง เช่น เพดงคอกถ้อย แดงถักวา ทลัดจน
 ละครแตกอนกคน ไ้เวียงคนอยุจนทกวงน ทเขาถ้หนงถ้อ
 หน เพราะคนเขลาตั้นไม่ไหว แดงคความทะยานอยากอยท
 จะดีไ้ทางนพบาง จึงนอหนักตงตกตอนทคตไ้ตงเบนหนงถ้อ
 แดงกตบทองชกทหนง ไปว่าปากเปล้าองตเขาเพื่อไ้ทน
 คนทคนแขง จึงเกิดมหนงถ้อชน ครนมหนงถ้อชน คนท
 ไม่ไช้คนร้องคนขบไ้อาท ทมบญญาทจวเห็นจวมัน ไ้ทรม
 เคมท กตเคยช้อยแกไ้ช้อยแต่งไ้ใหม่ คนจะขบจระจกคไ้
 ท้องไปขบร้อง จึงเกิดจางจวนกนแต่งชน ภายหลังรูกน
 ทงแสด วาทร้องขบกนเบนเครของแแห่ง กตเคยละคความปกบต
 เขาหนงถ้อไปอาทกนเขาตอ ๆ จึงเกิดเบนถ้องอยางชน คอ
 วาดนอยางหนง อาทหนงถ้ออยางหนง แดงแตกความ
 สำมารทของคณ คตแตกเคค้หนมหาชาติตงไปถงถ้อตเวอง

ชาตถ์ เสภา ละครอะไรๆ เหล่านี้ มดมาแต่เล่ากันทางดงยงกัน
 ทงต้น แดงจาเวญชนเบนกถอนเบนกถอนโดยดาดบ ทเบน
 ทำนองนพเบนธรรมดาทจะประดิษฐ์ให้เพราะ ถายงเบน
 ราช เบนกถอน เบนฉนท มเดนอกษร มัดมมัด มกรุดห
 เบนของประณต ทำนองกประณตชนไปตามดงน จนคำพูด
 เดย ๆ กยงตของเบนทำนองเช่นเทศน์กรรมจร เดานทำน
 กตองจิดวาเบนทำนองเหมือนกน คอทำเดยงเดกเดยงใหญ่
 หนักเบาออกกระโชกให้สมกับทองเรอง เพื่อให้จับใจคนฟัง
 ทงต้นดงยงกัน เสภาทจากนกดายทำนอง ว่าเบนทำนอง
 นดหินอยเขาแต่เดยงหนักเบาให้สมบทกม ทวาเบนพน
 เดย ๆ ไปกม ทวาทำนองแหบหวนครวญครนไปมากกม
 ทชกยายเบนทำนองมอญเมงอะไรไปกม เหล่านเบนเทศ
 ให้เห็นว่าไม่ได้อาศัยเพลงบัพาทขม ไหรเป็นหงกทงน

ดงบัพาทขกเหมือนกน เดมกไม้มเพลงใช้เข้าคั้นไปตาม
 โจหารของใครกของใคร บิชาซึ่งเข้ากบถองแขกใน
 เพลงแปดงอยเดยงนกดน บิฉนทเข้ากบถองชนะ และ
 ประโคมยามกน บนอกทเข้าเร็ดนออกอยเดยงนกดน เดมก

เครื่องเล่นไม้กลองจึงคนได้ เครื่องปี่พาทย์กม ๕ ตั้ง จึง
 เรียกปี่มัจฉาด้วยค ไม้กลองสามใบ เป็นสามเสียง ตั้ง
 กลาง ตา เคียงหน้าตาชนวนตั้งได้เป็นสองใบ แต่คงมี
 สามเสียงอย่างเดียวกับเครื่องโกลหรืออย่างหนึ่ง จะเป็นฉาบ ฉิ่ง
 โหม่งเหม่งอะไรก็ตามสำหรับทำจังหวะ และเครื่องลมอก
 อย่างหนึ่ง คือ ปี่หรือขลุ่ย เป็นอันหนึ่งเดียวที่ทำได้
 จึงขึ้นไปได้ เสียงที่ขึ้นไปตามโหวหรือจึงได้เรียกปี่พาทย์
 เสียงพณอนเป็นเครื่องสายติดขึ้นไปตาม โหวหรือจึงเรียกพณ
 พาทย์ ภายหลังโหม่งเพิ่มชนเป็นสอง ใบอย่างหนึ่งคงมี
 เสียงตั้งตาคัดสลับกันเป็นแก่นสามใบสี่ใบ พอถึงเจ็ดใบก็ทำ
 เพลงได้ ข้างมอญยังเติมกลองเป็นเก้า เคียงเป็นเพลงไป
 ด้วยอก ยิงซากรบโกร่งกบประตข รุขเป็นระนาดอก เครื่อง
 ทำเพลงได้มากเช่นเช่น ทนเพลงคองจากติดอกอย่างที
 เสนอขยทุกอันนแต่

อกข้อหนึ่งซึ่งทรงเห็นว่า คนชอบเรื่องชนข้างชนแผน
 เพราะเป็นเรื่องจริงนพ ถกถกส่วนหนึ่ง แต่เห็นว่าจะเป็นเรื่อง
 ที่ไม่เป็นไปตามใจหวัง ทำให้ใจผู้ฟังนพด้วยความด้วยอก
 ส่วนหนึ่ง เพราะเรื่องของไทยเรา ใครในท้องเรื่องซึ่ง

นารีภักดิ์แต่ความดี ถึงจะมอญตราขายบางกเพียงยกษมาตก
 เอาเมียไป นกให้ทำอะไรไม่ไดกไม่ได นกให้ขายกษตาย
 ไดนางกตบถตายก ไดกตบถมกมกนถนถนุกไปในคตเอง
 ตงแต่แรกพตายแกวรกนางพม ขนขางกรกพอง พตายแกว
 นาเอมค แต่ขนขางมเงน นกเอาใจชวยให้พตายแกวได
 สมใจนกกจริง แต่เคราะห์รายคองจากไปทพ ขนขาง
 กขวางเขามาให้ใจหวนมอก กตวจจะเสยทแกขนขาง
 เกอบตาย พตายแกวกตบมาทนยงไมทพเสยคว ชวยคใจ
 เจยนตาย กตบเกิดคองมจวาทกบตางทองตงคคชาตกน
 คองเบนเมียขนขางชวยจใจ พังนารังตารและเสยใจมาก
 ครนขนแผนคตงจจะมาลอบตักพากตบไป ชวยคเนชคใจ
 วนทองกตบไมไปอาลยรกกขนขาง มนขางใจทลค ถ้าไม
 มนนตกคตองตงคคครากนลงไปได เบนนานจิงไตรกใคร
 ตงรอยกนอยางเตม นกจจะเบนลชกนเดยทกห่านเบนอยาง
 นกไม ขนขางถวายฎกา รมตังให้หาเขาไปจาระ พังเรอง
 ใจวบหวน กตวจจะกตคคตลนให้ไตแกขนขาง แตมคองท
 ขนแผนเบนผจเกามทางจจะได แตกทามคใจ เรองกตบตัก

ไปเป็นพวบทองคองดกคตหด ร้ายไปกว่าอะไรเสียหมดออก
เรื่องขวางหน้าใจอยดงน ของเรามอยเรื่องเดียวเท่านั้น
ประกอบกับคำแต่งเหมือนเรื่องคนจริงจริง จึงชอบกันไม่รู้จัก

ข้อให้มใจความตักความเห็นแตกต่างไปหมดเท่านั้น จงฟัง
ได้หรือไม่ว่าแต่จะโปรด ทนจะกราบทูลถึงแห่งที่จรูช
เด็กน้อยต่อไป

หน้าที่ (๑) เพลงเสภาขาดไปเพลงหนึ่ง ที่ถูกมี ๓ เพลง
คือ เสภาใน เสภากลาง เสภานอก คำ ใน กลาง นอก นั้น
มาแต่ปี คือบทไซม ๓ ขนาด ขนาดใหญ่เรียกขานใน ขนาด
กลางเรียกขานกลาง เสียงสูงกวาขานในเสียงหนึ่ง ขนาดเล็ก
เรียกขานนอก เสียงสูงกวาขานกลางตามเสียง ขะรอยเต็มเพลง
ในจะเข้าด้วยขานใน เพลงนอกจะเข้าด้วยขานนอก ยังเห็นทำ
อยู่ได้ ในการทำเชิดนอกเข้าด้วยขานนอกคนเดียว ในคของ
ขนาด กตองกม ๒ คู่ ใหญ่คู่หนึ่ง เด็กคู่หนึ่ง ถ้าเพลงเชิด
นอกกว้างนอกคกตองเด็กเสียงสูง ถ้าเชิดในกว้างในคกตอง

(๑) เลขหน้าที่ระบุไว้มีและต่อ ๆ ไป เป็นเลขหน้าในฉบับร่าง ซึ่ง
สมเด็จพระเจ้าคำแดงฯ ส่งไปถวายสมเด็จพระนารายณ์ฯ เพื่อทรง
วิจารณ์ตรวจแก้

ใหญ่เสียงคำ เข้าใจว่าแต่เดิมคงคิดจัดให้เสียงเพลงแปลก
 กน อย่างฝรั่งจุดเพลงเซเดกชน ประเดยวใช้ชดยใหญ่
 ประเดยวใช้ชดยเดกฉะนน แต่บพาทยเราเคยฉอบมกเดาก
 เป้าพรอมกนกับเครื่องดนตรีของชนพวกรวมกัน ความนิยมอยู่ที่
 ถ้าทำให้หูแตกได้เป็นแวง

อันหนึ่งททรวงว่า เพลงเส้าภาพอก เต้าโน เป็นเพลง
 ดนตรีชนิด ดนตรีแปลว่า เครื่องสาย มพณเป็นคณ ดริย
 แปลว่า เครื่องบกดอง ประโคมตรีชนิดนี้ แปลว่าทาง
 บพาทยและเครื่องสายเกรียจกราวชนพวกรวมกัน เพลงเส้า
 ต้ามทาง เป็นเพลงที่บพาทยทำฝ่ายเดียว จึงควรเขียนว่า
 “เพลงบพาทย” แทนที่ “เพลงดนตรี”

หน้า ๓๔ กลอนไหว้ครู ตั้งสยว่าจะมีค้อยแห่งหนึ่ง ที่
 “มาเมื่อพระองค์เชอทรงไซ้” ไซ้อะไร เห็นความเดอนดอย
 อยุ่ กลองจะเป็น “มาเมื่อพระองค์ทรงไชย” หรือ “มาเมื่อ
 พระองค์ผู้ทรงไชย” ในวรรคหนึ่งไม่น่าจะมีความอย่างอน
 อก นอกจากว่า ถึงรัชกาลปัจจุบันนักเกิดคนดชนมาก
 ตั้งเกิดสำเนากลอนไหว้ครู ดูประหนึ่งว่าผู้แต่งจะเป็นลูกศิษย์
 ครูมาพระยานนท์

หน้า ๓๕ อานความตกถ่วงกรมหลวงพทกษมนนตรี
 ทรงคิดท้าวา ดูเหมือนจะทำให้เข้าใจไปว่า บรรดาทาสระคร
 ทวากนอยู่ในกรุงสยามน กรมหลวงพทกษมนนตรีทรงคิดตั้ง
 เบนแบบบัญญัติชนทางด้น แต่แท้จริงไม่ใช่เช่นนั้น ทจะต้อง
 คิดนหมแต่ททาทตามคำร้อง กบทาทำทไบ เช่นว่าเช็ดฉง
 คคคอกตาเจยกเบนคน ทาวาเพลงชาเพลงเรอ เช็ดกตของ
 เช็ดฉง ออะไรเหล่านหมแบบแผนมานานแล้ว ทคคกคคเตอก
 เอาทำไแบบเหล่านนเอง ว่าทำไไหนจะด้นกบคทหรือ
 ด้นกบทจระดตตาเจยก เอามาใช้แทรกให้ดคคคอกนได้ ไไม่
 ให้เห็นชัดชวางแทนน ควรจะแก้คำเสียอย่าให้เข้าใจผิดได้
 จระด จระเบนว้ายกของเกินไปจนเหลือเชอ ใช้คำว่า "จต"
 แทน "กค" เห็นจระพอ หรือ "กคจคทา" ก็ได้

หน้า ๒๓ บรรทัดแรกทว่า "เสภาจึงอเคษในกระบวน
 หนงตอกถอนแปด" นน เกดจกรหม่อมไม่ชอบค่างา
 "แปด" เหตุจาคากถอนน ๖ กม ๗ กม ๘ กม ๙ กม
 กถอนนรชกาต ๓ ม ๖ และ ๗ อักษรเบนพพ อักษรนอยนก

มาถึงรัชกาลที่ ๒ มี ๗ และ ๘ อักษรเบรลล์ มาถึงรัชกาล
 ที่ ๓ มี ๘ อักษรเบรลล์ และมากจนถึง ๘ อักษร มาถึง
 รัชกาลที่ ๕ มีตั้งแต่ ๘ ถึง ๓๓ อักษรถึง คำที่เรียกกดอ
 แบท กดอจะเรียกในรัชกาลที่ ๕ หรือที่ ๕ นี้เอง กดอเหล่านี้
 เป็นของเก่ากว่านั้น กดอมี ๗ อักษรมาก เช่นดั่งอย่าง
 ที่ทรงเขียนไว้ “เครื่องแกงแพรวพรรณอยู่กายกอง ฉาก
 ล่องขนมานมดม” ไม่ควรใช้คำว่ากดอแปดให้ผิดไป
 เรียกแต่ “กดอ” เท่านั้นจะพอกระมัง

หน้า ๒๗ เรื่องราวของเพลงดู ททรงเรียงไว้ว่าเพลง
 ล้อยสั้นนั้นพลาดไป ล้อยสั้นเป็นเพลงมโหรี เดิมาเขา
 ไม่สังเกต ทแทนนคย เพลงตรีเข้างยาว ได้แก่งใจแล้ว

หน้า ๓๕ คำไหว้ครุททรงลงใจเป็นดั่งอย่างนั้นเขา
 เต็มทน จำอะไรได้ก็เก็บยัดลงไป ความไม่คิดไม่คอกัน
 ก็เขา “คงค้ายมมา” ททรงทักใจว่าเป็นของเก่าเขา
 เห็นจะว่าดั่งแต่สร้างโลกมา คงยัดยาวมาก คนเขอออยาก
 จรพวงเรองจงคองคตทง จนเลยดมหายหมด ให้นวนารายณ์

ระเบียบการเล่นตำนานเสภา

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเอกาทศราชานุภาพ

ตอนที่ ๑ เล่านิทาน

สมัยเมื่อมีขาด จุลศักราช ๑๐๐๐ (พ.ศ. ๒๑๘๑)

ในรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง

ตัวคนเล่น

หมื่นศรี	คนเล่านิทาน
พันเทพ	คนเล่านิทาน
นายบุญมี	คนเดินทาง
อายโม	คนเรือกอย
อายหลอ	คนเรือกอย
นางสายบัว	เมียนายบุญมี
อายแดง	ลูกนายบุญมี

ท้องที่ ทศานาอาศัยสำหรับคนเดินทาง ณ ตำบลท่า
ตีบเบย นอกกำแพงพระนครศรีอยุธยา

เริ่มเรื่อง

เวลาประมาณบ่าย ๕ โมง อายโมกับอายหลอนั่งอยู่ที่
ศาลา บนถนนว่างหนคนข้ามฟากน้อยโตศาลาข้างไม่พอจะเสียด
คาเขาเรือ จะคองคอยรับคนข้ามฟากกลางคนต่อไป แล้ว
สนทนากันถึงกระบวนรับจ้างส่งคนข้ามฟาก (ตามภาษา
พวกเรือจ้างพวกนั้น) ขณะนั้นนายบุญมี (สระพายยาม)

นางสายบัว (กระต่ายตกระຈາด) จึงย้ายแคงเตนออกมา
อ้ายไม้ อ้ายหลอพากันเข้าไปเรียกเชญให้ลงเรือข้ามฟาก
(ตามภาษาพวกเรือจ้าง) นายบุญมีบอกวาทางที่จะไปยัง
โกตหนัก จะพกนอหนักศาลานนล็กคนหนง รงชนจะข้ามไป
แต่เขา คางกพากันไปนงทศาลา

นายบุญมี เออ เมอฉนมาฉนชนน มาถงนกกควแตฉนเห็น
คนอยุทศาลานเบนกกอง มการงานอะไรกนหรือ

อ้ายหลอ ออ เมอฉนหนนคนเคนทางมาพกอยุทศาลาน
คาหมนศร์แกมาเถาพทาน ให้เขาพงพวกชาว
บ้านพากนพงคองย คนจิงมาก

นายบุญมี ทำไมคาหมนศร์แกจกมกคนกบพวกทเคน
ทางนหรือ แกจิงมาเถาพทาน ให้เขาพง

อ้ายหลอ แกไมไต่เถาให้เขาพงเปเถา ๆ คอก แกรับจ้าง
เขาเถา เบนทางหากนของแกอยางพน ถงเวตา
เยน ๆ แตจกมกมานงอยุทศาลาน ถ้าใคร
อยากพงพทานไปจกบแก ๆ ก็เถาให้พง แต่
ฉนหายไป เห็นจจะมีใครเขาไปหาไปเถาพทาน
ตามบ้านจิงไมเห็นมา หาไมบ้านพกมาแตฉน

นายบุญมี ทำไมเจ้านิทานน่ะถึงหาไปเล่ากันตามบ้านเช่น
หาละครอย่างนั้นหรือ

อ้ายหลอ ที่ไหนกรงนถามงานโกนจุกตงท่า เขามักหากคน
เจ้านิทานไปเล่าให้แขกฟัง ตอนค่ำเมื่อพระ
สวดมนต์แล้ว ถ้าเบื่องานของขุนนางขุนนาง
บางทีหาไปเล่าต่อกันถึง สองคน สามคน
คล้าย ๆ กับเล่นเพลง ถ้าได้คนเล่าคิดแล้วสนุก
นัก คอกรุงเช้าเมื่อโกนจุกแล้วเขาจึงมีละคร

นายบุญมี ถ้าเช่นนั้นตาหมนค์รักเห็นจะรวบอะไร

อ้ายหลอ เปล่า ไม่รวบดอก เพราะคนเจ้านิทานมีมาก
ด้วยกัน นาน ๆ เขาจะหาแกสักที เพราะเช่นนั้น
เวลาไม่มีใครเขาหา ตาหมนค์จึงต้องมานั่ง
คอยรับจ้างเจ้านิทานที่ศาลาน เพราะมีคน
เดินทางมาพักแรมไม่ขาด

นายบุญมี ดงเช่นนั้นยกยงคกจ่าพวกเรา เขาไม่ตองตง
แรงตากโตถ้อพาย ใช้แต่ลมปากก็หากินได้

อ้ายไม้

อะ เต่านทานนหมนยากอຍ်นะ คองวเวองราว
 มากมาย และตองเต่าให้ขบชนเขาทควย ถ้า
 เต่าไม้คเขาไม่ชอบใจฟัง เขากไม่ให้คัจาง

อ้ายหลอ

บางทรายยงกฉานนอก เมอเดอนกอนหวพหง
 คาทมนศร์ไม้มา อ้ายไม้เตอกเขาไปรบเต่า
 นทานให้เขาฟัง เต่าไปไม้คองคองมูช เขา
 ลุกชนโตเตะคองคองหน้าเกอบไม้ทั้น

นายบุญมี

แกเขาเวองอะไรไปเต่าให้เขา เขาคองไม่ชอบ

อ้ายไม้

ซาเขาเวองยายกับตาปลุกถวปลุกงา ให้หลาน
 เผ่า นนชไปเต่าให้เขาฟัง เขาว่าเขาเคยฟังมา
 แต่ยงอยู่ในผาอ้อมแล้วทุก ๆ คน (ขณะนั้น
 คาทมนศร์เดินออกมากจากในโรง)

อ้ายหลอ

อาง คาทมนศร์มาแล้ว (หันไปพูดกับหมนศร์)
 ดงหมนมาเดอะ นายทานอยากฟังนทานแนะ
 วนนอย่างไรมาจนยันทเคยอ

หมนศร์

เมอคนนหวองทรงพลเขาหาไปเต่านิทานทบ้าน
 บ้าคอง เขาให้เต่าคองกับนายไซคอง เต่ากั้น

อยุ่จนตกเกือบด้ามยามจึงได้เลิก (หมิ่นศรี
เข้าไปนั่งในศาลา)

อ้ายไม้

ใครแพ้ใครชนะล่ะลุง

หมิ่นศรี

ข้าเกือบเอาตัวไม่รอด ตอนหัวค่ำตลกกันเล่า
เรื่องรามเกียรติ์คนละมธ พอดึกเข้าหน่อย
เจ้าโชติคงเอ่ยขึ้นมาเล่าเรื่องรามเกียรติ์มนต์
นึก เขาเล่นโชนเล่นหนังตลกน้อยเต็มมือ เล่า
เรื่องมหาภารตะดีกว่า พอจวนค่ำ ชากนกรูว่า
นายโชติคง เห็นจะแอบไปขอมมาจากพวก
พราหมณ์ ดอยเรื่อง มหาภารตะนั้น เล่าเล่า
กันมาเสียช้านาน ได้ยินว่าพวกชาวบ้านเมือง
ละโว้ชอบเล่ากันแต่ครั้งพระเจ้าอู่ทอง ชากไม่
เคยเล่า แต่จะว่าเล่าไม่ได้เขาก็จะดูหมิ่น ข้าจึง
ว่า จะย้อนไปเอานิทานของคนโบราณมาเล่า
ทำไม เล่าเรื่องใหม่ๆ ที่เป็นเรื่องจริง ๆ เช่น
เรื่อง ชนช้างชนแผนมดกกว่าหรือ นายโชติคง
เล่าไม่ได้ก็เพทุบายบิดเบือนไปต่างๆ ฝ่ายพวก

คนฟังทอยากฟังเรื่องมหาภารตะก็ ทอยาก
 ฟังเรื่องขุนช้างขุนแผนก็ เจาของบ้านจึง
 คิดสั้นว่า ให้นายโชติคงเจ้าเรื่องมหาภารตะ
 ให้ชาเจ้าเรื่องขุนช้างขุนแผน ผัดกันเจ้า
 คนละคร เจ้ามาได้หนอยหนง พวกคนฟัง
 ฟากนั้นมาตติใจฟังเรื่องขุนช้างขุนแผนหมด ลง
 ปลายเขาก ให้ชาเจ้าแตกคนเดียวจนกระทั่งเลิก

อ้ายโม

ถาเช่นพนแกกรวยละช

หมนสร

เงินติดเตยนชาจทเดียว ไต่เบตเด็รจเกอบ
 สืบาท

อ้ายโม

ทำไมไม่ขนกันให้สบายเจ้า

หมนสร

จะขนกันอย่างไร เผอญเจ้าหนเขาไปชวดยงาน
 หดจงทรงพลควย เขาเห็นชากรวย พอเขากมา
 ทวงเงินเอาไปหมด วนนจตของชดเซมาหากิน
 ทนอก

นายบุญมี

อย่างหนักดละ ฉมจระคางอยุทพขอฟังนทาน
 สักมุขเถก

อ้ายแดง

ฉันอยากฟังนิทาน ให้เขาเล่าเกิดพ่อ

หมมนคร

จะฟังเรื่องอะไรล่ะพ่อ

นายบุญม

เขาเรื่องขุนช้างขุนแผนทว่านนแหดะ ฉันก็ยังไม่เคยฟัง

อ้ายโม้

เฮอ แกว่าเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องจริง มีจริงอย่างไรนะ

หมมนคร

อาจก็เป็นเรื่องในกรุงนนะซ ทงขุนช้างขุนแผน มตจจริง ๆ ทงนนแหดะ

อ้ายโม้

เอะ กาคอเขาม แกเขาเรื่องของเขาจะมาเล่า เขาไม่จาเขาหรือ

หมมนคร

ไอ้ มตจจริงแต่ทว่าเขาดัมหายตายจากไป นนนานแเดว มันเป็นเรื่องตงแต่ครังแผนดิน ดัมเตจพระพนวส์ด้าณะ

อ้ายโม้

แผนดินทแกวณะ ทขุนหลวงชุนช้างชณะมอญ ไช้ใหม่

หมมนคร

ไม่ไช้ นันดัมเตจพระนเรศวร ดัมเตจพระ พนวส์ด้ายงกอนนนทไป เขาว่าขุนหลวงท หตอพระยงค ไหญทวดในวงนนแหดะ

หมื่นศรี

เชื่อว่าโหรทำนายฤกษ์ว่าจะเกิดกตัญญู เดือนร้อน
 ทงบ้านทงเมือง จนหลวงท่านส่งตำรวจไพร่
 บ้านพลเมือง ท่านถึงจะลบคักกราชได้

อ้ายหลอ

ท่านจะลบอย่างไรนะลุงเหมือน

หมื่นศรี

ซำกไม่รู้อยู่ โดยนแต่เชื่อว่าจะเบ็ดขยับปีชาต
 เป็นบักพ

อ้ายไม้

จะลบอย่างไรก็ช่างเถอะ ถ้ามันงานอย่างเขาดี
 เราคอยรับคนคงานซำมฟากได้ให้รอด ยิงลบ
 คักกราชบอย ๆ ก็ยังดี (ขณะนั้นนายบุญมกับ
 ลูกเมียกตัญญู)

นายบุญม

เฮอจะเล่าให้ท่านอย่างไรดี คำแดง งงมือเถอะ
 เด็กมันอยากฟังจะได้ฟังด้วย

หมื่นศรี

ธรรมเนียมเขาต้องคองกานตคตเทียนเพื่องหนง
 กับวางหมากจำนำ ๒ คำก่อน ถึงจะเล่าได้
 (หมื่นศรีคองกเทียนออกมมาจากยาม นายบุญม
 เอาเงินพดด้วงคค)

นางสายบัว หมากฉนม้แดง (หีบหมากพดด้วงออกมาวาง)

หมื่นศรี

อ้ายไม้ไปตักน้ำมาส่งกษัตริย์ คอแห้งจะได้กิน
 (อ้ายไม้ไปตักน้ำมา ตาหมื่นศรีนั่งขัดสมาธิ
 ประนมมือเสกอุบ ๆ อิบ ๆ)

อ้ายแดง

พ่อ เขาเล่าว่ากระไร ฉันไม่ได้ยิน ให้เขาเล่า
 ดัง ๆ ไม่ได้หรือ

หมื่นศรี

พี่ ข้าให้วิศวกรดอก ธรรมเนียมเขาต้องให้วิศวกร
 ภาษารวย แล้วต้องบอกเทวดาทานให้รู้เสีย
 ก่อนถึงจะได้ใจ ห้าไม้ก็เกิดจัญไร (ตาหมื่นศรี
 ให้วิศวกรแล้วนั่งขัดสมาธิหันหน้ามาทางคนฟัง
 ลงมือเสกพิทาน)

นันทาน

ขงมผจเมยส์องคน ผจเป็นทชนไกรพดพ่าย
 อยู่ในกรมอาดำหกเหล่า เดิมอยทบ้านพดัม
 มาไตเมยอยทข้างวัดตะไกร เมยนนชอว่า
 นางทองประสี

นายบุญมี

เออ ดูชอบกต ส้มจะเป็นเรื่องจริง วัดตะไกร
 อยู่ทางไหนพระสูงหมื่น

หม่นศรี

อ้าว อยู่ในคตองสระบัวอย่างไรเล่า พันวัด
 หน้าพระเมรุเข้าไปหน้อยหนงกกง ชุนไกรพน
 เขาเป็นคนมวชาอาคมอยู่คง เป็นคนโปรด
 ของสมเด็จพระพนวดส์ถา ทานถงตง ให้เป็น
 นายกองนอกออกไปตรวจตรารักษาตามทาง
 อยทเมืองสุพรรณ ทเมืองสุพรรณพนขงม
 เศรษฐีอก ๒ คน ๆ หนง เป็นทขุนศรีวไชย
 นายกองกรมชาง มเมยชอวานางเทพทอง อก
 คนหนงเป็นทพนศรีโยชากำนมไผเมืองสุพรรณ
 มเมยชอวา นางศรีประจัน ผอเมยทง ๓ คน
 บานเรือนอยู่ใกล้ ๆ ทม อยมามตุกกทงหน
 ตุกขุนศรีวไชยเป็นผู้ชาย ชอวาชุนชาง

อ้ายไม้

หม่นศรี

ออกมากเป็นขุนทเคยงหรือแก
 ในนี้ทานเขาเรียกขางพน แต่ชากนกว่า
 เห็นจะได้เป็นขุนคอเมอโต ทานองจะเรียกกน
 ว่าชุนชางคอเมอโตวากองชางแทนพอ พวก
 กรมชางท ในกรุงนชาโดยนเขาจาเป็นตาแหน่ง
 ชุนชางกมหลายคน เห็นจะเป็นชอตาแหน่ง

ตอก แต่ในนิทานเขาเรียกมาอย่างนั้น ชาก
ตองเรียกตามเขา ชุนข้างลูกชุนศรีวไชยพน
จากรูปรางน้ำเกดยด หอกถาพมาแต่กาเนด
แต่ลูกชายชุนไกรกับนางทองประศรีนั้นล้วย
ชอวาพลายแก้ว คือดอชุนแผนในเรองนทานน

อ้ายไม้
หมนศรี

ชากอกลง พลายแก้วนะเป็นคนหรือเป็นข้าง
คนชมง ลูกคนเป็นข้างใดหรือ
กคนทำไม้ถึงเรียกว่าพลายละ ข้าไดยนเขา
เรียกแต่ชางวาพลายพนพลายน

อ้ายไม้
หมนศรี

เขาเรียกกันมาในนิทานอย่างนั้น ชากนกลงน
ชยเหมือนกัน ข้าไคเคยถามผู้ใหญ่เขาแต่ก่อน
เขาบอกจาเห็นจะมาแต่คำ "พนาย" ที่เรามา
เรียกกันว่านายพน พายนนะเอง แต่โบราณ
เขาเรียกว่าพนาย คำนพยงมอยในเทศน์
มหาชาติ กณทัชชก ในแหดเจตบุตรแห่งหง
ว่า "ยังมกระทำชายพนายหนุ่มหงนอรญจบ
เจนจร" ข้าไดยนเขาว่ามาอย่างนแหละ แต่
มพนอกเรอง พงนทานเกอะ

ฝ่ายพันศร โยธาภิบาลนางศรีประจันนหม่มลูกสาว ชื่อว่า
นางพิมพ์ดาตย์ เด็กกำพร้าคนหนึ่ง บ้านพ่อแม่อยู่ใกล้ ๆ กัน
ก็เล่นเพื่อนเล่นกันมาแต่เด็ก

อยู่มาสมัยที่พระเจ้าพรหมมหาราชเสด็จไปประพาสป่าที่เมือง
สุพรรณ มีรับสั่งให้ขุนไกรไปคล้องควายเถื่อนมากวายเป็น
จับเอามาใช้ทำนาหลวง ขุนไกรได้คล้องควายเถื่อนมา
ฝูงใหญ่ ครั้นมาถึงหน้าประตูพลายจะต้อนเข้าคอก ควาย
มันคน ทำอย่างไร ๆ มันก็ไม่เข้าคอก มันกัดบชน ขุนไกร
ก็เกิดโทสะขึ้นมาจนลมคิด ไม่รู้ดีกว่าอยู่หน้าพระที่นั่ง เขา
หอกแทงควายตายลงเป็นเบือ ชายควายที่เหลือหนีไป
แตกหนีเข้าป่าไปหมด สมเด็จพระพันอัครเสนาบดีออกค้ำ
กกรงเป็นไฟ สั่งให้เอาขุนไกรไปฆ่าเสียในขณะนั้น ฝ่าย
นางทองประศรีรู้ว่าผิดถูกประหารชีวิต ก็กลัวเขาจะจับเอาตัว
ไปเป็นคนหลวง ก็พาพลายแก้วลูกชายหนีไปอาศัยพวกพ้อง
อยู่ที่กรมเขาชนไก่เมืองกาญจนบุรี จนพลายแก้วโตจนกบวช
เป็นเณรอยู่ที่เมืองกาญจนบุรี

ฝ่ายข้างเมืองสุพรรณ คงแต่ขุนไกรตายเสียแล้ว ไม่มี
 ใครปราบผู้ร้าย พวกโจรก็กำเริบ อดหนึ่งพวกโจรเข้ามา
 ปล้นฆ่าขุนศรีวชิรชัยตาย เวลานพนศรโยธาขึ้นไปเมืองเหนือ
 แต่ไปเป็นไข้มา กลับลงมาถึงบ้านอยู่ไต่หน้อยหนึ่งกค้ายอก
 คณ๑ ขุนช้างกับนางพมกอยู่กับแม่ตอมาจนเป็นหนุ่มเป็นสาว
 ขุนช้างนพอยากไต่นางพมเป็นเมีย แต่แม่ไม่ชอบ ว่านางพม
 ปากจืดทก แกร่งไปชอดกสาวหมั้นแล้วบ้านรวงใหญ่ ชอดว่า
 นางแก่นแก้วให้เป็นเมียขุนช้าง ๆ ก็มาอยู่บ้านรวงใหญ่ไต่
 เป็นเศรษฐีมีเงินทองกว่าใคร ๆ ในเมืองสุพรรณ แต่ขยมมา
 นางแก่นแก้วเจ็บบ้งยตายตง ขุนช้างเป็นพ่อหม้าย กคค
 อยากไต่นางพมออก แต่ฝ่ายนางพมพนเกิดยตรปร่างแตร
 กรยามารยาทขุนช้าง ๆ พยายามเกยวพานกไม่โยค นางพม
 มพเตยงคนหนึ่ง ชอดว่านางธ้ายทอง เป็นญาติกน แต่ไปตก
 ทุกข์ไต่ยาก นางศรีประจันไปชวยมา จึงให้อยู่ตแตนางพม
 ทนจะกตางตงพตายแกวทหนไปบวชเป็นเณรยทเมือง
 กาญจนบุรี พตายแกวคณพเป็นคณตตาดเตยจว เรยทวชา
 อยุทเมืองกาญจนบุรี ไมชานานเท่า ไต่กรู้ตทวชาอาจารย์ไม่มี
 อะไรจะตอนค่อไปไต่ เณรแกวออยากจะเป็นทหารให้เหมอน

กับพ่อ นางทองประเสริฐจึงพามาฝากให้เรียนวิชาอาคมอยู่กับ
 สัมภารวัดป่าเตโดยที่เมืองสุพรรณบุรี ด้วยท่านสัมภาร
 องคนชอบกับขุนไกรมาแต่ก่อนกรบเงรแก้วไว้ ให้ยู่
 ทกฏเคยวณ

เมื่อเงรแก้วมาอยู่ทวัดป่าเตโดยแล้ว วันหนึ่งพวก
 ชาวมืองสุพรรณออกไปตักบาตรเลี้ยงพระ นางพิมพ์ไปกับ
 แม่ เงรแก้วกับนางพิมพ์ได้เห็นกนเมือเป็นหนุ่มเป็นสาวใน
 วนนพกนกรกทง ๒ ฝ่าย ค้อมมาถึงเทศกาดออกพรรษา
 พวกทายกเมืองสุพรรณเรียไรกันจะมเทศน์มหาชาติทวัดป่า
 เตโดย ขุนช้างรบกณทักุมาร นางศรีประจันรบกณทัมทร
 ครนดงจนเทศน์ เพอญท่านสัมภารวัดป่าเตโดยอาพาธไป
 จึงให้เงรแก้วตงมาเทศน์มทรแทน นางพิมพ์ไปฟังเทศน์กับ
 แม่เกิดศรัทธา เปดองผาหมชนนอกออกถวายเบนเคเรือ
 กณทั ขุนช้างฟังอยทนนทวย จึงทำเบนศรัทธาเปดองผา
 ส่วนทพิมพ์ไปถวายเบนเคเรือของกณทับาง เขาผาส่วนวางทบ
 ผาของนางพิมพ์ตง แดวอริษฐานว่าขอให้สำเร็จตงปรารภนา
 เกิด นางพิมพ์ได้ฟังขุนช้างจากไกรช ถูกกตบมาบ้านเตย

ในขณะนั้น ฝ่ายเนรแก้วเห็นขุนช้างทำแทะ โดมนางพิม
 ดึงหนักหง ตงแตกแตกแล้วให้เบนห้องนางพิม ไม่สบายใจ
 พอรุ่งชนกเขาไปบิณฑบาตท ในเมืองสุพรรณ นางพิม
 ออกมาไล่บาตร เห็นพลายแก้วกนกกระตากร หลบเข้าไป
 ในบ้านให้นางสายทองออกไปไล่แทน เนรแก้วได้ชของจึง
 อ้อนวอนบพพานนางสายทองขอให้ช่วยเป็นแม่สื่อ ฝ่ายนาง
 สายทองรู้ว่านางพมกรักเนรแก้วอยเหมือนกน จึงนัดแนะ
 เนรแก้ว แล้วชวนนางพิมออกไปเก็บฝ้ายทไร เนรแก้วก็
 หนักมาพบกับนางพิม เกยจพานกันไนไร่ฝ้าย ครั้นเวลาค่ำ
 พลายแก้วตอบขานหาเป็นชุกกับนางพิม แล้วกลับไปบวชเป็น
 เนรอยู่อย่างเดิม

ฝ่ายขุนช้างไม่รู้ว่านางพิมเป็นชุกกับเนรแก้ว จนหนึ่ง
 ไปหานางศรีประจันพุดจากตามทจะชวนางพิม ข้างนาง
 ศรีประจันนเป็นคนโลภ เห็นขุนช้างเป็นเศรษฐีก็อยากจะได้
 ได้เป็นลูกเขย นางพิมนั่งอยู่ในเรือนได้ยินขุนช้างไปพุด
 กับแม่ เห็นทวงทแม่จะยอมยกตัวให้ขุนช้าง ก็แกล้งร้องคา
 เปียบขุนช้างออกมาจากในเรือน จนขุนช้างอายต้องลา

นางศรีประจันกลับไป นางพมกอดขุนช้างจะมาขอออก จึง
 ให้นางสายทองรีบไปบอกความแก่เนรแก้วให้รีบมาจากต่าง
 ขอร้องเสียโดยเร็ว นางสายทองไปหาเนรแก้วทวดบิดาเถโดย
 ไปนั่งพูดคุยนอกในกุฏิ เนรแก้วเห็นนางสายทองยังเปนสาว
 นกรักนางสายทองซนมาตอย ก็หยอกเอนตามกระของ
 เสนอญท่านสัมภารไปเห็นเขาก โกรธ โดดทิ้ง ๒ คน เนรแก้ว
 ไม่อาจอยู่ในวัดบิดาเถโดยต่อไป ก็หนีไปอยู่วัดแคข้างเหนือ
 เมืองสุพรรณ ฝ่ายนางสายทองกลับมามาบ้าน มาบอกนางพม
 ว่าเนรแก้วจากทางแม่ทวดของยากจนนัก ขอผิดเรียนงา
 ให้สำเร็จ พอมีทางเสวยศดแล้วจะสึกมาแต่งงาน ขอให้
 นางพมครองตัวไว้ก่อน

ฝ่ายขุนช้างตงแตกกลับจากบ้านนางศรีประจันยกมา
 หมายนางพม ดวยเห็นทองตนางศรีประจันเต็มใจ เปนแต่
 นางพมยังไม่รัก นึกว่าถ้าแม่ยอมยกให้แล้ว ลูกสาวก็ไหน
 จะกล้าขัด จึงไปอ้อนวอนแม่ให้ชอนางพมอีก นางเทพทอง
 ก็ไม่ขอให้ด้วยไม่ชอบนางพม ขุนช้างจึงไปหานาง
 ศรีประจันเองบอกว่ายากจะชอนางพม นางศรีประจัน

ก้อนุญาตให้หาเต้าแกไปชอตามธรรมเนียม นางพมอยู่
 ในห้องไต้ย่นแม่ยอมยกให้ชุนข้างตงนบก โกรธเป็นกำลัง
 ร้องคำวาชุนข้างออกมาจากในเรือนเหมือนหนหลัง จน
 ชุนข้างทนไม่ได้ต้องกลับไปอีกครั้ง ๓ พอชุนข้างไปแล้ว นาง
 ศรีประจักษ์เมยพคนางพม ๆ จึงชอนนางสายทองหนแม่ไป
 ตามเนรแก้ว ร้องให้ตดพอวาเพราะเนรแก้วแกตงทงเดี่ยว
 จึงไคเคอครือนถงเพยงนพ เนรแก้วไคทราบวานางศรีประจักษ์
 ยอมยกนางพมให้ชุนข้างกตกใจ รับวาจะตักไปโดยเร็ว แล้ว
 ปตอบโยนให้นางกลับคณไปอยู่บ้าน ครนเจตาคาเนรแก้ว
 จึงลาอาจารย์ตักไปหานางพม ครานนไปไค่นางสายทองเบน
 เมยควช แต่กรบไปยงเมืองกาญจนบุรี ไปอ้อนวอนแม่ให้
 มาชอนางพม นางทองประศร์นนไม่ชอบนางพมเหมือนกน
 แต่ถูกตักอ้อนวอนขดไม่ไคกพาพตายแกจกกลับมายงเมือง
 สุพรรณ มาวากตาดกบนางศรีประจักษ์ โดยฐานเบนเพื่อน
 บ้านเกามาควชกน นางศรีประจักษ์เห็นชุนข้างหายไปไม่มา
 ชอกยกนางพมให้พตายแกจกไคแตงงานอยควชกนทบ้านท่า
 พเดยงเมืองสุพรรณ (หม่นศร์ทยุคพคคมนา)

นายบุญม

หมนศร

จบเทานนหรือตงหมน
ทโทน ทเตามาพบแ่นแแต่เรื่องเรมตพเทานนแแต่
เรื่องตอณดำคณึ ๆ ยงอยุคอไปข้างหน้าทงน

นายบุญม

หมนศร

เออ ถาเซ่นพนขอพงคอไป
คราจนจะกถาวถงเมองเซียงทองแแต่เคมเบน
เมองชนของเจาเมองเซียงใหม่ ทหตงตมค
มาต้ามภกคชนกบกรงคร์อยุคยา เจาเซียงใหม่
รเซาก ไกรท ให้กอทพยกตงมาตเมอง
เซียงทอง เจาเมองเหตอกาตงทจะคอส จงทา
เบนออนนอมยอทรบผลคอกอทพเซียงใหม่
แแต่ลอบม ไบบอกตงมาชอกอทพกรง ๆ ฐน
ไปชอวย ตมเคจพระพนวส้ล้าทรวงเดอกทานาย
ทหารเอกทจะ ให้คมกอทพชนไปชอวยเมอง
เซียงทอง ราชกชนถงชนไกร จงตรัสถาม
ชาราชการว่า ถุกหตานชนไกรนนยงมควอย
บ้างหรือไม พระยารามจตรงค จางวางกรม
อาตากราบทุดว่า ไตยนว่า เมอชนไกรตายน

มบุตรคนหนึ่ง แต่มารดาพาหนีไป จะอยู่ที่
 ไหนหาทราบไม่ ขณะนั้นขุนช้างเข้าไปเฝ้าอยู่
 ที่หน้าด้วย เห็นโคททจรซึ่งนางพม จึงกราบทูล
 ขุนว่า บตรชนไกรนั้นชอพลายแกว รวดชาตาม
 ขยั้นเหมือนนบตา เคยจนกตบมาโตกรรยาอัย
 ที่เมืองสุพรรณ ต้มเตจพระพนอัสสำกตั้งให้
 หาพลายแกวเข้ามาเฝ้า ครัดถามว่าจะรับ
 ขาส่าไปช่วยเมืองเชียงทองได้หรือไม่ ฝ่าย
 พลายแกวชยาก็จะเบงทหาร เอกมชอเสียงให้
 เหมือนนบตา กรบขาส่าคตบไป ๆ รบพุง
 มชยชนะพวกเชียงใหม่ ได้เมืองเชียงทองคต
 แดงคงรอตองตราให้หากองทพกตบอัยคตบ้าน
 จอมทอง โนแขวงเมืองเชียงทองนน ครองนน
 แต้ค้ำแมนเบงนายแกวณบ้านจอมทอง

นายบุญมี
 หมนศรี

ทว่าเบงนายแกวณะ เบงอะไร
 ออ กออย่างกานนชองเวานแหละ แคทางเมือง
 ดาวเขาเรยภกนอานายแกวณ แต้ค้ำแมนมตูก
 ดาวคนหนงชอวานางดาวทอง แต้ค้ำแมน

กตเวทิตาเมือกกองทัพไทยยกกลับ จะกวดต้อน
 พวกชาวบ้านจอมทองเขาดงมาเบบเซตยด้วย
 จงปรึกษาทนายเมย แดงพาดกล้าอนช้อว่า
 นางดาวทองนุไปยกให้พลายแก้ว หวังจะให้
 เกยวคองพอชอของ ชาวบ้านจอมทองไว้ได้
 พลายแก้วเห็นนางดาวทองรูปงามจรตกรยา
 นารกกรบเตียงเบบเมย อยดวยกนทคายบ้าน
 จอมทอง (หมื่นศรีหยุดพักคมนา)

อ้ายไม้

เอะ เกิดเบบเมยคองคองคारा มยงกนชน
 หรือ

นายบุญมี

มันจะยุ่งทำไม นางพมเขาเบบเมยแดง นมน
 ลูกดาวลูกดาว มนทเบบเมยนอยเทานนแหดะ

นางสายบัว

ถึงอยางนพ เมยมแฉวกไมคอรจะไปมอก
 ดองช ถ้าเบบชน อนุรว่าไปมเมยเซพนพจน
 อยดวยกคนระช

อ้ายหลอ

บะ มอไปเถยงกนเสยแฉว ยังไมทนรุดักทว่า
 เมยใหม่พนมนจะเบบอยางไรค่อไป ลุงหมน
 เตาค่อไปเกิด

หมื่นศรี

จะกล้าจนถึงนางพม เมื่อพตายแก้วจะยก
กองทัพไปนั้น ตามเข้ามาส่งผวทในกรุง ๆ กับ
นางทองประศรี แลพร้อมใจกันปลุกตนโพธิ
เสียงท่ายใจ ๓ ตนบนบานขอขมาฐานว่าถ้าใคร
เบียดขยบ้ายยกให้ตนโพธิของคณนงอกงาม
ดี ถ้าหากเกิดภัยอันตรายแก่ผใด ก็ขอให้
ตนโพธิของคณนงเหี่ยวแห้ง ให้เห็นประจักษ์ใน
วันหน้า

นายบุญมี
หมื่นศรี

ขอ ทเรียกกันว่าโพธิสามตน ไซ้ใหม่
นนแหวะ ขอทเห็นขอเพนยคชนไปหนอยหนง
งิตะ ยงเรียกกนว่าบาน โพธิสามตนอยจหนทก
จนน แตนนางพมพน ตงแตมาส่งผอแดงกตบ
ไปอยบ้านกเผอญ ให้เจ็บไซ้ไซ้ต่าง ๆ แมร์ักษา
อย่างไรก็ไม่หาย แกจ้งไปปรักษาท่านสมภาร
จดีบ่าเลโดยว่าจะทำอย่างไรดี ท่านสมภาร
จบยามตรูจาเป็นเพราะเคราะห์ร้ายนง จึง
บอกให้ฟาดเคราะห์แฉวเบตยนขอเสี้ยใหม่ ให้
ขออานางจนทอง แตนนมานางกคอยคตลาย
หายเจ็บไซ้ กตบเบนปรกตตงแตกอน

ฝ่ายขุนช้างตงแต่พลายแก้วยกทัพไปแล้ว
 คอยฟังข่าวคราวกองทัพเห็นเงียบหายไปไม่
 ปรากฏว่าจะไปรบพุ่งแพ้หรือชนะประการใด
 ครบนางจันททองหายเจ็บชน เห็นได้ทงคดกล
 อุบายลอบไปซุกเขากระตักผ้าชำได้หม้อ
 ใหม่มา แล้วจึงย้ายกลดอยกับยายตายให้เป็น
 เต้าแก่ พาคนไปยงบ้านนางศรีประจัน ขุนช้าง
 แกล้งทารองให้ บอกว่าพลายแก้วชนไปทัพหน
 ไปรบเสียที่ดาวแดงตายเสียแล้ว บ่าวไพร่ที่
 แดกทัพถูกคิดคุกหมัดทุกคน บ่าวมันยากห่อ
 กระตักพลายแก้ววานให้ช่วยมาตั้ง นาง
 ศรีประจันได้ฟังกตกรใจร้องไห้ร้องไห้ด้วย
 ต่ำคณูว่าเป็นความจริง ย้ายกลดอยยายตาย
 ทำเป็นทกรรอนดอย แล้วบอกว่าธรรมเนียม
 ผัวแดกทัพเซนน ตามกฎหมายคเหมนเมย
 จะตองคกเบนคนหองง ตองคคเบยงบายเสีย
 อย่างไรให้ดี หากไม่ลูกสาวจะได้รับความ
 เดอครอนดวยอกคนหนง นางศรีประจันยกยง

ตกใจจนวายปรีภษาขายกตอขายยตายว่า จะ
 ทำประการใดดี ยายกตอขกับยายส่ายจึง
 กระซิบแนะให้นางศรีประจักษ์ยกนางวันทองให้
 ชูชางเสียบเพราะชูชางเบนเศียรชู ถึงจะมี
 ถอยความมาอย่างไร เขาก็คงจะไถ่ถอน
 บอังกนได้ นางศรีประจักษ์เห็นชอบด้วย จึง
 ยอมยกนางวันทองให้ชูชางแล้ว เร่งให้มา
 ปลุกหอแต่งงานกันเสียโดยเร็ว ด้วยเกรงว่า
 ลูกสาวจะตกเป็นคนหลวง

ฝ่ายนางวันทองนั้นไม่เชื่อ สงสัยว่าชูชาง
 จะหลอกหลวง แต่ไม่รู้จักโตแย้งอย่างไรด้วย
 ไม่ได้ข่าวฉาวมาช้านาน จะเป็นตายอย่างไรก็
 ไม่รู้แน่ จึงชวนนางส่ายทองไปหาท่านสมภาร
 วัดป่าเตโชฯ ขอให้ช่วยจับยามดู ท่านสมภาร
 วัดจับยามว่าพ่ายแกจนหน้าตายไม่ นางก็
 ยนตลกกลับมาบอกแม่ ๆ ไม่เชื่อ หมอชดูจะสู้ตาย
 ได้หรือ ก็เมื่อใดกระตุกมาเป็นสำคัญ จะว่า

พลายแก้วไม่ตายอย่างไร นางฉันททองจึง
 ออญอญจากถ้ำเช่นนรขให้ไปดั้น โพงทปลก
 อธิษฐานไว้ให้เห็นประจักษ์ก่อน นางศรี
 ประจักษ์ยอมตาม แต่เมื่อนางศรีประจักษ์กับ
 นางฉันททองเตรียมจะมาจากเมืองสุพรรณ
 ช่างไปถึงขุนช้างจึง ดอบดวงหนามาทาคัน
 โพงทของพลายแก้วเสียให้ยับเยิน ครั้นนาง
 ฉันททองมาเห็นคัน โพงทวง รอย دمคัง อธิษฐาน
 กเชื่อว่านางตาย เศร้าโศกจนสลบลง แม่พา
 กลับออกไปถึงสุพรรณ กตั้งหน้าทำบุญ ให้
 พลายแก้ว แต่หายอมผัวใหม่ไม่ ฝ่ายขุนช้าง
 ได้อนุญาตของนางศรีประจักษ์แล้ว ก็ให้มารช
 เรือนหอของพลายแก้วไปถวายเป็นคเสีย แล้ว
 ปลกหอของทองชนแทน ครั้นถึงกำหนดวัน
 ถูกยกมาแต่งงาน แต่นางฉันททองหายอมไป
 เจ้าหอชกกับขุนช้างไม่ นางศรีประจักษ์จิตใจ
 ขนมากเขยหนค จนนางฉันททองผูกคอตาย แต่
 นางฉายทองแก้ไคทันหาตายไม่ นางศรีประจักษ์

กตัญญูจะตายไปไม่กล้าเคี้ยวเชยเขยหนตอก
 เผ้าแต่ปลอบโยนหวังจอนหมายจะให้ตกล้าง
 ยอมไปอยู่กับขุนช้าง นางไม่ยอม ขุนช้างก็
 คองรอกวางอวยทเรือนหอ (หมื่นศรีหยุดพัก
 คมหน้า)

นางสายบัว คางล้มหน้าหน้า ผัวเขายังอยู่มีนข้างไปแย่ง
 เขาได้

นายบุญมี นหากนางฉันทองตดอกนระ ถ้าเป็นคนใจเบา
 เต็มใจ

อ้ายไม้ เอ กมันคางเตงกนอยอย่างนน จะตงเขยกน
 อย่างไรละ

หมื่นศรี ฮาว กตองทากกนคช ว่าจะตงเขยชย่างไร

นางสายบัว ขุนช้างกเกอกกนไปเทานน มันจะคชชอยอยู่จน
 แก้อย่างไรได้

อ้ายหลอ ฮ มนชอบกตอยนระ กชยหอห่างตงทูนรอนไว้
 เป็นกชอง จะตงเตยอย่างไร

นายบุญมี แฉวกแต่งงานกันแล้ว เป็นแต่เจ้าสาวไม่ยอม
 เข้าหอ ถ้าขุนช้างมหมุชจะมา มันเข้าอุคคร่า
 นางวันทองไปใครจะว่ากระไร เพราะต่างคน
 ต่างเข้าใจกันว่าพลายแก้วตายด้วยกบฏหงษ์

นางสายบัว เขาไม่ยอมพี่ จะข่มขืนเขาอย่างไร ถ้าฉวยนาง
 วันทองผูกคอตาย มีเกิดผิดด้วยกันหรือ

นายบุญมี ถ้ามันอุคเขาไปได้ถึงตัวกันแล้ว ใครจะไปฆ่า
 คองลมตมคองตาย

นางสายบัว แยกเคยเห็นผู้หญิงเซพนนหรือ (พนักพเดิน
 ออกมาจากในโรง)

ตอนที่ ๒ เล่านิทานทรงเครื่อง

อ้ายไม้

อ้าว พันเทพมาออกคนตะ เชิญดีพพพ ก่าตง
ต๋นุกตเดียววแหละ

พันเทพ

ต๋นุกอะไรกัน ข้าเดินมาได้ยืนเดี่ยวเอะอะกัแวง
เขามาดี

หม่นศรี

(พูดกับนายบุญมี) น้เซากคนเล่านิทานอีกคน
หนึ่ง (พูดกับพันเทพ) ข้าก่าตงเดาเรื่อง
ซุนข้างซุนแฉน ให้ฟัง กตอพนนางจันทของไม้
ยอมเขาหอกกับซุนข้าง เขาเดี่ยวกนว่าซุนข้าง
จะทำอย่างไร

พันเทพ

(นั่งเข่าอง) ตุงหม่นเล่านิทานตู่ภาพหรือนิทาน
ทรงเครื่อง

หม่นศรี

อายนิทานทรงเครื่องตรกนซพใหม่ บทบาทมัน
มากนถ ข้าแกแฉฉ ซ่มเดี่ยวกไม้เพราะ ใ
ให้พวงกหมุ่มๆ เขาเลา ข้าชอบแต่นิทานตู่ภาพ
อย่างบูราน

นายบุญมี เออ นิทานสุภาพกับนิทานทรงเครื่องนะ มัน
ผิดกันอย่างไรสูง

หม่นศรี นิทานสุภาพมันแตกต่างกันเรื่อย ๆ อย่างฉันทเจ้า
นั้นแหละ แต่นิทานทรงเครื่องนั้น ถ้าเขาเป็น
นิทานสุภาพ ไปถึงตรงไหนเป็นที่ โอคครอญ
เขาเอาถองออกมาจับดำทำให้ช้อนหวานจน เขา
ว่าผู้หญิงมักชอบฟัง

นางสายบัว ทำไมฉันจะได้ฟังมันล่ะ

หม่นศรี จะฟังก็ได้เป็นโรมัน พันเทพนั้นแหละเขาคิดมันดี
นิทานทรงเครื่องล่ะ จะฟังก็คงกำหนดให้เขาเถิด

นายบุญมี เออ ค่ะ คุณก็ยังไม่เคยฟังนิทานทรงเครื่อง นาย
เล่าสักมุขเป็นไรล่ะ

พันเทพ จะฟังก็ได้ แม้มันจะให้เล่าเรื่องอะไรล่ะ

นางสายบัว เรื่องขุนช้างขุนแผนแหละล่ะ ที่ตั้งหม่นศรีเล่า
มาน่าฟังจริง ๆ เล่าต่อไปได้ไหมล่ะ

พันเทพ เล่าก็ได้เป็นโรมัน ตั้งหม่นเล่ามาถึงตรงไหนล่ะ

หมื่นศรี

ข้าเดามาถึงนางวันทองไม่ยอมเข้าหอกับขุนช้าง
 เจ้าจบเอาพธายแก้วยกทัพกดบเถอะ (นายบุญมี
 เอาเงินกำนลตัดคตเถยพ นางสายบัวจางหมาก
 ๒ คำ)

พันเทพ

(ประณมมือว่าเป็นท่านองเดภา)

ด้นนอจะประณมเหนือเกศา

ให้อพระพุทธพระธรรมตาโลกา

พระตั้งมีทรงศีลามาโดยจง

ทงคงคายมนามาเป็นเกณต์

พระผู้เมรหตักโลกตั้งระหง

คณนำดมไฟอนมนคง

จึงดำรงไตรอคมาเป็นกาย

ให้อคุณบิดาแถมมารดร

ครพกอกษรสันตงหลาย

ข้าพเจ้าจะเดาเรื่องนยาย

จงเพรศพรายพรงเพราะเด้นาจะนวล ฯ

นายบุญมี

เฮอ ชอบกต ดงคณให้อครูกจาเป็นตาทเดียว

นางสายบัว

เพราะต ฌนชอบนทานทรงเควองแลอ

พันเทพ

จะก่ดาวดวงพลายแกว้อยต้อยกนกับนางดาว-
 ทของทพานจอมทอง ครนไ้รบทของตราให้หา
 กองทพกพานางดาวทองตงมาตอย ดาวทอง
 นนคองทงพานเมืองพลตพรากพอแม่มา ถ
 ร้องให้อาตย์มาตามทาง (จำเป็นทำนองเตภา
 คอไป)

พลายแกวแวงเดี่ยวดำเนียงร้อง
 ส่งสารเจ้าดาวทองยงหมองหมาง
 ส่งความยอมให้รอพลายกาง
 เทียบช่างชวนเจ้าดาวทองมา
 ตระกของกกยกชนดัมกับ
 แลวจดจบมาพบงทงหัดงหน้า
 กรกอดล้อยตกระเด็นจ้านรจร
 ชวนชมพฤษาไ้ป่าดอน
 ไ้ดอออกพรงทุกกก้าน
 คมพานชอชอยด์ดอน
 หอมหวนประทนกดนชจร
 เกสรหัดนส์ตางตามทางมา

เจ้าดาวทองคอยคด้ายว้ายเค้รา
 นางเคธางแอบแพบหน้า
 ให้เด่นรักหักหายว้ายนาตา
 เต็มหาปดามปดมดมชาตย ๗

นางสายบัว แหมข้างเพราะจับใจ หน้าพังจริง ๆ จนเซอแฉง
 งามหญิงตองชอบพองหนานทรงเครื่องทุกคน

พันเทพ (เดาเป็นหนานค่อไป) พดายแกวมาถึงกรุง
 ดมเคจพระพนองดัดากประทานบาเห็นจกความ
 ชอบ ทรงตงพลายแกวให้เบบชุนแผนตั้งทาน
 ปดตกรรมตารวจภจร คมทงหลายจงไตเรียก
 กนจาชุนแผนแต่นนมา ชุนแผนนคตถึงนาง
 วนทองเบบกาตง ไม่รจวเกดเคตการณทาง
 ขางบ้าน พอออกจกเณกตงเวอรบกดบไป
 เมองสุพรรณไปตงบ้านเวดาร์งเซา ฝ่ายนาง
 วนทองไม่รจวาพดายแกวไตเมยใหม่ พอเห็น
 เรถนจมาจอตทหนาบานกวงตงมาคันทา มา
 รองให้เดาตงเรองถกชมเหงแคหนหลัง ให้ผัว
 พง ชุนแผนไตพงกไกรชเบบกาตง นวยคาบ

จะชวนไปฆ่าพวกขุนช้างเสียให้หมดทั้งบ้าน ฝ่าย
 นางดาวทองนั่งบังมาอยู่ในเรือกัญญา ได้ยิน
 ความที่นางฉันทของมาฟ้องผัว เห็นผัวโกรธ
 เป็นไฟว่าจะไปฆ่าพันคน ก็ออกมากนหน้าใจ
 หามอง บ้านเมืองมขอมแป เมื่อเขาข่มเหง
 กฟองรือของเขาเป็นไร จะไปฆ่าผู้พันคนจะเกิดผิด
 นางฉันทของเห็นชนแฉนมเมียใหม่ก็ตกใจจน
 ตระตงอัย ยงมทนต์จะว่าประการใด ฝ่าย
 ชนแฉนจะชวนไปฆ่าขุนช้างให้ได้ นาง
 ดาวทองจึงจากดาวห้ามปรามว่าอย่าหยาได้
 ฟังความแต่ข้างเดียว ฝ่ายโพนเขากมากด้วย
 กนิ จะอาญาเป็นคอทั้งต้นหลังเหล็กไปได้
 หมดหรือ มันจะมเหศุอย่างไรตอกกระมัง
 เขาจงกตาถางอย่างน นางฉันทของได้ฟังคำ
 นางดาวทองจาเป็นทกระทบตัว บันดาลโทษ
 ทง โกรธทงหงขนมาทนต์ ก็ดาวนางดาวทอง
 จนเกิดทะเลาะกันชนในขณะนั้น ชนแฉนว่า
 กดาวเกลียดโหดเท่าใดนางฉันทของก็ไม่ฟัง ชำ

ตั้งบ้านไพรให้ลงไปตบนางลาวทองให้ได้
 ชนแผนเขากนกลางใจ นางจันททองกยง โกรธ
 เหวจากถ้าวชนแผนหยาบช้ำสาหัส จนชนแผน
 โกรธชนมาข้าง ก็ไล่พบนางจันททองหนกตบ
 ชนเรือนไป แล้งพานางลาวทองเลยไปเมือง
 กาญจนบุรี ครั้นไปถึงบ้านค้อยคตลาย โกรธลง
 นกตบชนข้างค้อยปองนางจันททองอยู่ตกใจ
 โศกเศร้าจากเกิดจวาทชนกับนางจันททองจะทำให้
 ล้มปรารถนาชนข้างเดียวคอกกรรมัง พอคิดได้
 กรบชนมามากบสาวไพรมาถงเมืองสุพรรณ
 ไนเวลากลางคืน ชนแผนจึงสรักคคนไบบ้าน
 ให้หลบหมดแลงลอบเข้าไปในเรือนหอของ
 ชนข้าง (พันเทพหยุดพักกันหมาก)

อ้ายไม้

เอะ ตรงนขาออกทอง ดูตามไม้คเดียวแลง

นางสายบัว

คนะแก ชนแผนมาตเดี่ยวอย่างนแหะระค หาไม้
 กจะเบนมตทนอยกบนางจันททอง

นายบุญมี

เต่าไปเกิดนาย เรืองตรงนม่นล้ำคณนัค

พันเทพ พอลงแผนเข้าไปได้ถึง ในเรือนกจุดเทียนจน
 ล่องไปถึงเคียงนอนเปิดม่านออกดู เห็นขุนช้าง
 นอนกอดนางฉันทของอยู่ ก็เสียใจจนหน้ามืด
 แทะสลดบดงในเวลาพิน

อ้ายไม้ ขานกแดงความนุจะเบ็นเซ่นพน

นางสายบัว ช่อมพไม่พาวจะเบ็น

อ้ายหลอ กมนเกิดหงกนชนพ ผอกไปเขาเสียบกับเมียนอย
 มีนกว่าเสียใจอยู่

นางสายบัว ถึงขอขางนกกเถอะ จะหนีไปบวชเบ็นชบาเสีย
 ทไหนไม่ไต่หรือ ทำไมจะตองยอมเบ็นเมียเขา
 แดแรกฉนกกชมนนางฉนทของวาคทเคยอ เคยอ
 นเกิดยตเสียแล้ว

นายบุญมี ขอ เมอชนแผนเห็นเขาอย่างนพแสดทาทอย่าง
 ไรละ

พันเทพ แดแรกกำลัง โกรชคคจะฆ่าเสียให้ตายทง ๒ คน
 พอลกกรชออก เผอญจงจกทกชนในชนระพน
 ในตำราจะตงมยทการอย่างไร ถาจจกทก

แล้วไม่ครุท่า ขุนแผนยกยอหาขำไม้ แต่
 ยิงคนแบกกาตงอย จึงตดเอาเชือกทร้อยมาน
 ออกผูกตราส่งขุนช้างกับนางวันทองติดกันไว้
 หง ๒ คน แล้วลงเรือยกดบไปชนมา ให้
 บาดไพร่จุกคบเพลิงพากันยอนมาที่บ้านนาง
 วันทองอก ท่าเหมือนอย่างขุนแผนกลับมาบ้าน
 ให้บาดคบประศุเรียกคน บอกว่าขุนแผนไปทัพ
 มาแล้วให้เบ็ดประศุรบ ขณะนั้นพอเช้าครุ
 นางสายทองไต่ย่นเตียงชอของจึงเบ็ดประศุออก
 ไปต ไปพบขุนแผนเข้ากตใจ แต่แข็งใจ
 เตารอราอทนางวันทองได้ครองคัวไว้ทำจน
 ถึงผูกคอตายให้ขุนแผนฟัง และว่าวันเกิด
 ทะเลาะกับขุนแผนนพ เมื่อนางวันทองกลับมาชน
 ไปชนเรือนกกแม่เคียวเชญเสียนตจนยงศา
 นางเข้าใจว่าขุนแผนสันอาตยทงเตยแต่จ จึง
 ไต่ยอมเบมเมยขุนช้างตามใจแม่ ขุนแผนได้ฟัง
 นางสายทองบอกความกคอยคตายแค้น คิด
 เห็นว่าคนเองกต ถ้าหากดำไมทงนางวันทอง

ไปเลย นางก็ไม่เลยตัวนางข้าง กตบัสต์สาร
 นางวันทอง จึงขึ้นไปบนเรือนเรียกนาง
 ศรัประจักษ์กับขุนช้างออกมา แต่นางวันทองพน
 ซ่อนตัวอยู่ในเรือนหายยอมออกมาไม่ ขุนแผน
 ให้ไปเชิญกำนันมาให้ไต่ถามว่าเหตุใดจึงเอา
 เมียของขุนแผนไปยดให้คนอื่น

นายบุญมี

เออชอบกลอยู่ จะแก้ตัวกันอย่างไร

พันเทพ

นางศรัประจักษ์แก้ตัวว่า ยายกตบัสต์กับยายส่าย
 เก้าแก้วของขุนช้างมาบอกว่าคุณแผนตาย จึง
 ได้ยอมยกตบัสต์ให้ขุนช้าง กำนันให้ไปเรียก
 ยายกตบัสต์กับยายส่ายมาถาม ยายกตบัสต์กับ
 ยายส่ายแก้ตัวว่าขุนช้างบอกว่าขุนแผนตาย เพราะ
 เชื้อขุนช้างจึงได้มาขอ ถวมนางข้าง ๆ ว่ามีผู้
 นำกระดูกมาให้ บอกว่าเป็นกระดูกขุนแผน
 จึงได้เชื่อว่าขุนแผนตาย แต่ขุนช้างจำหน้าย
 ด้วผู้บอกไม่ได้ ขุนแผนจึงบอกกล่าวกำนันไว้
 เป็นค้ำประกัน แลจากกตบัสต์ไปเมืองกาญจนบุรี

นายบุญมี

จบเรื่องเตาพนหรือ

พันเทพ

เรื่องยงอียอกมาก   เพียงนได้มุขหงเตาพน

คราวนกดาวถึงส้มแดงพระพันอด้ดา วัน
 หงตรงปรารถนา พลายแก้วทคงเบมขุนแผน
 พน ยังไม่เคยรับราชการทในกรุง ฯ ขนข้าง
 คงแต่พอกวายใจแต่เด็กกยง ไม่ใ้รับราชการ
 เหมอนกน จึงมรบตั้งให้พระหมนทร์วัดรักษา
 เรียกควมาผูกหัด • ขนแผนกฝากนางลาวทอง
 ใจกับแม่ และขนข้างกให้นางวันทองอียดแด
 บานเรือน แดงเขามาบรับราชการเบมมหาตเด็ก
 อยทกรุง ฯ ทงต้องคน

อ้ายไม้

เซะ กขนแผนกกับขนข้างเบมอรกนอยุ เขามา
 อียดวยกนไม่วาทกนพนหรือ

พันเทพ

วาทกนท ไทน   กกลับมาเบมเกดอกนเดี่ยอก
 เพราะตางคนตางกได้เมยตามชอบใจของคว
 แดง เมื่อเขามาอยุในกรุง ฯ มาชอบพอกับ
 พระหมนทร์ ขนเพชรอนทรา ขนรามอนทรา
 เดยดาบานเบมเกดอกนทง & คน

ฝ่ายนางทองเหมยชนแผน ออกบแมงวท
 เมืองกาญจนบุรี คงแต่ชนแผนเข้ามาอยู่ใน
 กรุงฯ เฝอญให้เกิดป่วยเจ็บ นางทองประดี
 พยายามด้อย่างไรอาการก็ทรุดลงทุกที จน
 รัชชานางทองประดีอดทนเกรงว่าจะไม่รอด จึง
 ให้บาทเข้ามาบอกชนแผนว่าเมยเจ็บหนัก วัน
 บาทเข้ามาถึงหน เบนจนชนแผนจะต้องอยู่เวร
 นอนในห้องเครื่องมหาตเล็กด้วยกนกบชนข้าง
 ครั้นได้ข่าวว่าเมยเจ็บหนัก กวคกร้อน ใจเป็น
 กาลัง จึงปรบทุกชกับชนข้าง ขอฝากให้ช่วย
 อยู่เวรแทน ชนข้างกริบ ชนแผนจึงรีบออก
 จากกรุงฯ กลับไปบ้าน ในคาวนพน ครั้นรุ่งเช้า
 ส้มเตจพระพนวดีดำเต็ดจออกเผอญทรงระดก
 ชนถึงชนแผน ตรัสถามว่า ชนแผนหายหน้า
 ไปเสียข้างไหน ชนแผนชนข้างเผอญ นึกว่า
 ชนแผนพบนคงยังผูกพยาบาลอยู่ด้วยชอกคอง
 นางจนทอง ถ้าได้ทมนบุญจาดนางจนใดก็เห็นจะ
 แก่แก่จนพนพ ควรจะคิดบิตของทจระมบุญ

ต้องคิดเคืองจนไม่สมุทหาย
 ฤๅศกเสอมาธางให้อางวาย
 ฅงจะตายหน้าใจไมยอทอ
 น้อยใจเวรใดมาดลจิต
 ใหล่ม่อมพตายวายคตทแค้นหนอ
 มนคนผดมาแคหลังยงรงรช
 ในใจคอพอไม่เห็นว่ากรชคต
 ทงอนทของห้องหอกหาญหัก
 ชงกรบรวบเอาจนหมด
 ดงแมดงบ้องหางอนชอชค
 บอกพยศกนไมมตรง
 พอยงไปไฉนเชอใจ
 เหมือนพอเบตชองให้สมประดงค
 ทางเคียนฤไปเวียนเข้าในตง
 ตอเคนหลังแตวจงรอาผลทาง
 เขาตาจนเพราะมดแห่งความลคย
 เมยจะตองพรากพลัดไปหาง้าง
 แด่นระทมตรมใจร้องให้พลาง
 กตงกตางห้องให้ไมสมประดงค

อายแดง

เมษา นอนหรือยังละ คุณหาจนอนแล้ว

นายบุญมี

ประเดี๋ยวเกิดลูก ก็ซุนแผนทำอย่างไรละนาย

พันเทพ

จะทำอย่างไรได้ เพราะเป็นกระแด้งรับสิ่ง ครั้น

จะเขามาเพ็ดทงแกตจตามความจริง ก็ถูก

ห้ามเฝ้าเข้ามาไม่ได้ จำเป็นต้องมอบตัวนาง

สาวทองมากับตัวจ - แคนนซุนแผนกกดบ

คิดแคนซุนช่างซนออก เรืองทแกแคนกนมนยง

ยตยาด เด็กหาจนอนแล้ว เด็กกนเดี่ยเพียงพท

กเห็นจะต.